

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

VOJENŠTÍ KAPLANI ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY
A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Vedoucí práce: doc. Michal Opatrný, Dr. theol.

Autor práce: Jaroslava Parašínová, DiS.

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

16. března 2017

Jaroslava Parašínová, DiS.

Děkuji touto cestou doc. Michalu Opatrnému, Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále také za neocenitelnou pomoc a pochopení kap. Mgr. Janu Böhmovi, kap. Mgr. Janu Brichtovi a npor. v zál. Mgr. Miroslavu Jordánkovi O. Praem.

Zvláštní poděkování patří také mé rodině za jejich trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	5
1 Pomáhající profese v současné době	7
2 Co je to pomáhání.....	9
3 Vymezení sociální práce	12
4 Postavení duchovní služby v ozbrojených silách ČR.....	15
5 Předpoklady pro výkon služby vojenského kaplana	18
6 Úkoly duchovní služby a činnost kaplanů v AČR	21
7 Příklady z praxe.....	24
7.1 Vyhodnocení odpovědí.....	24
7.2 Shrnutí výsledků výzkumu	28
Závěr	31
Seznam použité literatury	32
Seznam zkratk	37
Seznam příloh	38
Přílohy.....	I

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma Duchovní služba u Armády České republiky a sociální práce. Toto téma jsem si zvolila proto, že mě zajímalo, zda vojenští kaplani mohou vykonávat jako pomáhající profese sociální práci. Důležitou inspirací mi byl vojenský kaplan Mgr. Miroslav Jordánek O. Praem (řeholním jménem Zdík), který vedle svých vojenských povinností také sloužil v naší farnosti. Díky tomu jsem měla možnost již dříve nahlédnout do vojenského prostředí i z odlišné strany. Poznat, že duchovní služba není zkosnatělou institucí, ale naopak se vyvíjí a vyžaduje díky specifickému vojenskému prostředí vysokou míru připravenosti, odvahy, znalostí, pochopení pro lidskou slabost a odříkání. V neposlední řadě byla inspirací moje dcera, která je členem AČR.

Předmětem mé bakalářské práce je zreflektovat činnost vojenských kaplanů a výzkumně ověřit, zda v rámci svých pracovních povinností vykonávají sociální práci. Pro tyto účely stanovujeme hlavní výzkumnou otázku, která zní: HVO: „*Vykonávají vojenští kaplani v rámci služby u AČR sociální práci?*“ Pro podrobnější odpověď na vytýčený cíl jsme stanovili další výzkumnou otázku: VO2: „*Jaké prvky sociální práce nejčastěji užívají kaplani v rámci služby u AČR?*“

Pro účely výzkumu jsem si zvolila kvalitativní metodu formou narativního rozhovoru.

Jednotlivé kapitoly jsou řazeny v následném sledu tak, aby čtenáře ponejprve seznámily s pojmem pomáhání, pomáhající profese a vybranými definicemi sociální práce. Navazující kapitola je věnována postavení duchovní služby v rámci ozbrojených sil. Tím se dostávám ke stěžejním kapitolám, zabývajícím se nezbytnými předpoklady pro výkon duchovní služby. Objasňuji úkoly současné duchovní služby (v mírovém stavu) a popisuji činnosti vojenských kaplanů v AČR. V kapitole 7.1 – Vyhodnocení odpovědí předkládám získané informace z rozhovorů. V následující kapitole shrnuji výsledky šetření a odpovídám na stanovené výzkumné otázky. Závěrem práce obecně shrnuji poznatky.

Pro naplnění cíle bakalářské práce jsem uskutečnila v rozmezí prosince 2016 do počátku února 2017 rozhovory se třemi vojenskými kaplany. Tyto rozhovory jsou předloženy jako příklady z praxe. Na základě jejich analýzy a prostudovaných výchozích zdrojů odpovídám na stanovenou výzkumnou otázku. Jistou nevýhodou

rozhovorů spatřuji v pracovním vytížení kaplanů, s čímž souvisí čas, který mi mohl být poskytnut. Výhodou je naopak přesné zacílení na danou problematiku.

K rozhovorům byli záměrně vybráni kaplani brigád, praporů a pluků, protože právě zde je patrný nejtěsnější každodenní kontakt kaplanů s jejich vojáky. Společně prochází výcvikem, připravují se na mise, ale také odpočívají. Jejich srdce jsou otevřená radostem a starostem všedních dnů zaměstnanců armády, jejich rodinám či nejbližším.

Jsem přesvědčena, že se bude i nadále práce vojenského kaplana rozvíjet, neboť se jedná o práci s lidmi, kteří se musí stále přizpůsobovat novým úkolům, požadavkům a nárokům prostředí, ve kterém působí. Rozhodně se nejedná o lehkou a jednotvárnou práci. Zcela mylné jsou také dodnes vžitě představy, že hlavní pracovní náplní kaplana je pouze jeho duchovní služba. Že čeká kdesi v bezpečí a teple kanceláře, až ho navštíví jeho klient.

Velkým problémem při psaní práce byl fakt, že se tématem duchovní služby u AČR v současné době zabývá sporadická část literatury. Velkou část informací o současné Duchovní službě AČR je možné najít pouze na internetu. V minulosti na téma Duchovní služby v AČR z různých pohledů vytvořili práce např. studenti HTF UK Vladimír Dupal, TF JU Jiří Laňka, nebo ETF UK Marie Fidlerová. I oni se potýkali s nedostatkem (současné) literatury. O to více využívali možnosti přímých rozhovorů s vojenskými kaplany. Osobně jsem čerpala převážně z knih Holuba, Laňky, Matouška, Úlehly a Opatrného. Využila jsem též práce z oboru psychologie, a to ponejvíce Slaměníka a Výrosta. Z internetových zdrojů jsem čerpala nejnovější dostupné informace týkající se problematiky bakalářské práce. Na tomto místě chci ještě poděkovat všem svým čtenářům za jejich věnovaný čas a podnětnou kritiku mé práce. Zároveň pevně věřím, že tato práce bude přínosem pro další studenty, kteří se budou chtít o nedoceněné duchovní službě v armádě České republiky dozvědět více.

Nyní se již společně vydejme jako „civilisté“ na cestu mapující často nebezpečnou, nevyzpytatelnou a náročnou práci kaplanů...

1 Pomáhající profese v současné době

Cílem této bakalářské práce je ověřit, zda vojenští kaplani AČR v rámci své práce vykonávají sociální práci, případně jaké prvky ze sociální práce mohou konkrétně v rámci své služby prakticky využívat. Pro účel této práce se budu zabývat především profesionální formou pomáhání, kterou Úlehla definuje jako odborné zaměstnání, při němž musí pomáhající profesionál disponovat jistými znalostmi, dovednostmi a osobnostními vlastnostmi. Nezbytnou podmínkou profesionality je, že profesionál „ví, co dělá.“¹

Hlavní náplní pomáhajících profesí je pomáhat klientům při zvládnání náročných životních situací a problémů, které sami neumí, nemohou, nebo nedokážou vyřešit.² Tyto profese spatřují v pomáhání svůj smysl a k jeho naplnění hledají vhodné způsoby jak podpořit prospěch, zdraví nebo pohodu druhého člověka.³

Matoušek a Hartl hovoří v souvislosti s pomáhajícími profesemi o jejich rozdělení do dvou stupňů. Do prvního stupně řadí ty profese, které jsou schopny pomáhat lidem zvládat a řešit jejich aktuální problémy, a to jak sociální, tak emoční. Jako příklad uvádí profese: sociální pracovník, psychiatr, psycholog a manželský poradce. Pro tyto uvedené profese je typický blízký kontakt s klientem, schopnost projevit mu potřebnou míru empatie a porozumění. Ale také umění dodání potřebného posílení spolu s povzbuzením klienta a jeho zplnomocnění při řešení vzniklých problémů.⁴

Do druhého stupně pomáhání řadí profese, které často jednají s klienty nacházejícími se v nesnázích nebo prožívajícími krizi. Jsou to nejenom duchovní, ale také lékaři, zdravotní sestry, učitelé, lektori, konzultanti, policisté, probační úředníci a mnoho dalších. Všichni uvedení jsou specialisté ve svých oborech. Pomáhají svým klientům zvládat sociální a emocionální problémy, spjaté se vzniklou problémovou situací. Oba autoři také ještě shodně upozorňují na Cowela, který přidává třetí stupeň, v němž jsou zařazeni manažeři, vedoucí pracovníci či dokonce holiči, kadeřníci, barmani apod. Také pro ně je typický každodenní styk s lidmi. Komunikují s nimi, naslouchají jim, mohou vyjádřit svoji účast, podporu, dát radu nebo nezaujatě říci svůj

¹ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat.*

² KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese. Psychoterapeutické kapitoly pro speciální, pedagogické a zdravotnické profese.*

³ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat.*

⁴ MATOUŠEK, O.; HARTL, P. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 51. (dále MATOUŠEK, O., HARTL, P. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření.)

názor. Tím vlastně v jistém směru napomáhají při ujasnění celého problému a vytvoření tolik potřebného nadhledu, příp. najít vhodného řešení, vedoucího ke zvládnutí situace.⁵

Pomáhání ale nemusí být vždy na profesionální úrovni. Každý, kdo může, chce anebo se jen snaží pomoci svému blízkému, známému nebo dokonce neznámé osobě, patří do skupiny pomáhajících na čtvrtém stupni.⁶ Především tito lidé jsou často využíváni a zapojováni do činnosti v organizacích (ať ziskových či neziskových) jako dobrovolníci.⁷ Jejich získávání a výběr ale vyžaduje vždy promyšlený a cílený nábor, v souladu s posláním a cíli organizace.⁸

Pokud bychom srovnali profesionální pomoc s pomocí laickou, došli bychom k poznání, že profesionální pomoc je mimo jiné typická právě tím, že se dostává ke slovu tehdy, kdy ostatní způsoby, jimiž lidé řeší své problémy, selhávají, nebo nejsou dosažitelné ať z osobních, či společenských důvodů. *Právě tam, kde končí možnosti běžné mezilidské pomoci, nastupuje pomoc profesionální.* Tento druh pomoci je pro člověka neobvyklý, neboť je zvyklý řešit své problémy převážně sám, pomocí svých sil a zdrojů, či za pomoci svého nejbližšího okolí.⁹

Závěrem této kapitoly se chci ještě krátce zmínit o jednom prvku, který může najít své uplatnění v práci pomáhajícího, a to jak v profesionální, tak laické formě.¹⁰ Je jím křesťanský pohled na svět a jeho sociální problémy, spolu s pohledem na poskytování pomoci, ale také osobní víra pomáhajícího. Neboť právě ona může jeho práci a vztah k práci pozitivně inspirovat a ovlivňovat. Tím jsou do sociální práce zcela přirozenou cestou vnášeny a zapojovány teologické prvky. Vedle zákonů a hodnot sociální práce stojí v popředí druhý člověk, se svým nedokonalým životem, poznamenaný lidským utrpením.¹¹

V této kapitole uvádím pouze nejdůležitější informace týkající se pomáhajících profesí, na základě informací z publikací, které považuji za základní a důležité. V případě hlubšího zájmu o dané téma tímto odkazuji na uvedené literární zdroje.

⁵ MATOUŠEK, O.; HARTL, P. *Nároky sociální práce a syndrom vyhoření*, s. 52.

⁶ Tamtéž.

⁷ Dobrovolník svoji činnost vykonává zdarma v porovnání s profesionální pomocí.

⁸ MATOUŠEK, O. Dobrovolnická práce. In: Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*.

⁹ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 9.

¹⁰ Každá pomáhající profese vyžaduje určité obecné předpoklady a dovednosti. Více MATOUŠEK, O.; HARTL, P. *Nároky sociální práce a syndrom vyhoření*.

¹¹ OPATRŇÝ, M. Interakce diakonie a sociální práce. In: OPATRŇÝ, M. LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce. Uvedení do problematiky. Praktická reflexe a aplikace*, s. 43.

2 Co je to pomáhání

V přímé návaznosti na předchozí kapitulu zde chci vysvětlit, co je pomáhání, odkud tato naše snaha pomáhat pramení a jak je důležitá pro práci vojenského kaplana, který také patří mezi pomáhající profese (viz. kap. č. 1).

Pomáhání (neboli helping) jsou postupy, prostřednictvím nichž je lidem usnadňováno zvládnání náročných životních situací. Pomáhajícím může být kdokoli – ať již laik, nebo profesionál. Měl by však projevovat otevřený a vnímavý postoj k druhému, v některých případech také talent a výcvik jistých dovedností. Pomáhání může být chápáno jako podpurný prvek vedoucí k řešení problému prostřednictvím vlastních sil. V opačném případě může vést k oslabení a posílení závislosti na zdroji pomoci a pomáhajícím. V dobré praxi to znamená, že by pomoci, aby byla účinná a cílená, mělo vždy předcházet seznámení se a dobrá znalost osobní a sociální situace klienta (příjemce pomoci) nebo osob, které jsou také společně v situaci znevýhodněné osoby angažovány. Paradoxem je, že pomoc může být přijímána určitými jedinci, nebo skupinami velmi neochotně, a to zvláště tehdy, pokud je vnímána jako osobní selhání.¹²

Při hledání vysvětlení, odkud pramení naše snaha pomáhat, narazíme na terminologickou nejednotnost. Velmi často jsou užívány¹³ termíny altruismus, pomáhající chování a prosociální chování.¹⁴ Pokud se zaměříme na chování prosociální, máme na mysli chování, jehož cílem je pomoci jinému člověku. Prosociální chování (mnohdy synonymicky splývající s výrazem altruismus) je charakterizováno jako snažení pro druhého, aniž pomáhající předem očekává odměnu – jde tedy v zásadě o jistou podobu projevu nezištného vztahu k jiným.¹⁵ Situace prosociálního chování tvoří neobyčejně široké spektrum – od běžných, všedních, každodenních, až po situace zcela výjimečné. Někteří autoři však toto vysvětlení označují jako altruismus.¹⁶

Odlišení altruismu od prosociálního chování spočívá dle Slaměníka a Janouška především ve zdůraznění, že poskytnutá pomoc není spojena s očekáváním zisku, odměny (materiální, finanční) nebo sociálního souhlasu. Jde o nezištnou pomoc, bez očekávání jejího následného opětování a bez zvažování vzniklých nákladů (obětí, ztrát) pomáhajícího. Někteří autoři k tomu dodávají, že altruismus je vždy spojen se

¹² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 149, 150.

¹³ A také vzájemně zaměňovány.

¹⁴ Vedle prosociálního chování existuje také antisociální chování.

¹⁵ VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie. Sociálna psychológia*. Srov. též NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*, s. 109.

¹⁶ VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie. Sociálna psychológia*, s. 339.

sebeobětováním.¹⁷ Jiní autoři spatřují odlišnosti obou výrazů především v tom, že prosociální chování považují za vzorec chování, zatímco altruismus za motivaci. Oba uvedení autoři svoji úvahu končí shrnutím, že altruismus lze považovat za specifický druh prosociálního chování.¹⁸

Poté zde také vyvstává otázka týkající se motivace prosociálního chování, jestliže toto chování přináší potřebu většího či menšího sebeobětování a „nepřináší odpovídající prospěch či zisk pomáhajícímu.“¹⁹ Připustíme-li, že naše chování je někdy odměňováno, jindy trestáno, mělo by při absenci odezvy na dané chování toto chování vyhasínat. Pak by bylo možné usuzovat, že prosociální chování je buď vrozené, nebo pevně zabudované do motivační struktury osobnosti během procesu socializace (jejíž základy jsou kladeny v malých sociálních skupinách, tedy především v rodině). Většina autorů se kloní k názoru, že motivační zdroje prosociálního chování je třeba hledat ve vlivech prostředí a výchovy. Vysvětlení prosociálního chování se nejčastěji opírá o teorii sociální výměny (vycházející z ekonomicky pojaté relace „náklady – zisk“), o normy sociálního chování a o empatii. Zároveň je experimentálně doloženo, že prosociální chování je závislé na pohlaví pomáhajícího. Přesto se dosud nepodařilo najít zcela uspokojivé komplexní vysvětlení prosociálního chování.²⁰ Nejčastěji jsou uváděny dvě normy, které výrazně motivují prosociální chování (...), jimiž jsou reciprocita a sociální odpovědnost.²¹

Podíváme-li se na samotné objekty prosociálního chování (tedy na ty, k nimž směřuje pomoc), spatříme, že jimi mohou být jak známé, tak zcela cizí osoby. Tento fakt známosti přitom může výrazně ovlivnit rychlost v poskytované pomoci (u známých osob většinou bez dlouhého rozmýšlení), dále v objemu nebo míře pomoci (pomohu raději více, než méně) a také vědomí, že chování pomáhajícího se může odrazit v hodnocení u pomáhaného. Někdy může být pomoc považována za zcela samozřejmou, a to především u velmi dobrých přátel. V jiném případě může být pomoc

¹⁷ SLAMĚNÍK, I.; JANOUŠEK, J. Prosociální chování. In VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. (Eds.). *Sociální psychologie*, s. 285, 286. Srov. HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*, s. 16.

¹⁸ SLAMĚNÍK, I.; JANOUŠEK, J. Prosociální chování. In VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. (Eds.). *Sociální psychologie*, s. 285, 286.

¹⁹ VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie. Sociálna psychológia*, s. 340, 341.

²⁰ Tamtéž. Srov. NAKONEČNÝ, O. *Sociální psychologie*, s. 110.

²¹ VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie. Sociálna psychológia*, s. 344.

vykonána zcela bez vyzvání či očekávání, jindy o ni můžeme být požádáni, nebo dokonce úpěnlivě žádáni (např. volání o pomoc).²²

V této souvislosti Wispe ještě popisuje jednotlivé formy prosociálního chování, jimiž jsou darování, sympatie a porozumění, pomoc, nabídka ke spolupráci a podpora.²³

²² SLAMĚNÍK, I.; JANOUŠEK, J. Prosociální chování. In VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. (Eds.). *Sociální psychologie*.

²³ Tamtéž, s. 286.

3 Vymezení sociální práce

Pro účely mé výzkumné otázky se nyní pokusím o vymezení sociální práce. V současné době se můžeme setkat se širokou škálou definic sociální práce (dále jako SP), jejího obsahu, pojetí a cílů. Pouze některé z nich však dostatečně vymezují profesionální pole její působnosti. Nejasnosti v definování se týkají především samotného vymezení povahy, účelu a kompetencí.²⁴ Její teorie a praxe tvoří reflexi na to, jak lidé na daném místě a v určitém čase vnímají své sociální problémy. Přímé zaměření SP a sociálních pracovníků se tak mění spolu se stanovenými prioritami společností, které jsou definovány v politických a mediálních debatách. Protože se v současné době SP dynamicky a neustále vyvíjí, žádná definice by neměla být považována za konečnou a vyčerpávající.²⁵

Navrátil definuje SP jako vědu, umění a také profesi, která pomáhá řešit lidem osobní, skupinové (zvláště rodinné) a komunitní problémy. Pomocí svých metod se snaží podpořit, rozvinout a udržet zdravé osobní, skupinové nebo komunitní vztahy. Z této definice vyplývají metody SP, zahrnující individuální práci s klientem, skupinovou a komunitní sociální práci. K těmto metodám je v některých případech také ještě řazen výzkum a nezbytná administrace.²⁶

Další z mnoha definic nabízí Matoušek, který uvádí, že SP je společenskovední disciplína, ale také zároveň i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Dále autor uvádí, že se SP opírá o rámec společenské solidarity, ale také o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Jejím cílem je snaha o vytvoření vhodných podmínek k navrácení způsobilosti sociálního uplatnění jedince, rodiny, komunity.²⁷

Pojetí americké Národní asociace sociálních pracovníků (NASW) nám říká, že „*Sociální práce je profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl.*“²⁸

²⁴ NAVRÁTIL, P. Vybrané teorie sociální práce. Současné pojetí a dilemata disciplíny. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 183 (dále jako NAVRÁTIL, P. *Vybrané teorie*).

²⁵ MATOUŠEK, O. Cíle a úrovně sociální práce. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 12 (dále jako MATOUŠEK, O. *Metody a řízení*).

²⁶ NAVRÁTIL, P. *Úvod do teorií a metod sociální práce*.

²⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 212.

²⁸ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení*, s. 12.

NASW také současně předkládá tyto cíle SP:

- podpořit schopnost klienta řešit problém, pomoci adaptovat se na nároky a vyvíjet se;
- zprostředkovat klientovi kontakt s agenturami, které pro něj mohou být vhodnými zdroji, zprostředkovat služby a potřebné příležitosti;
- být nápomocen pro humánní a efektivní práci systémů při podpoře klientů;
- rozvíjet a zlepšovat sociální politiku.²⁹

Navrátil uvádí, že „*Cílem sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena (...).*“³⁰ SP je uměním, vyžadujícím velkou škálu dovedností, ale zároveň i vědou,³¹ neboť disponuje teoriemi, vysvětlujícími vznik a řešení individuálních, skupinových a komunitních problémů.³² Opírá se: „*jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu.*“ Prostřednictvím sociálních pracovníků (představitelů pomáhající profese) „*pomáhá jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět.*“ V případě, že se již sám klient nedokáže či nemůže společensky uplatnit, je u něj podporován pokud možno co nejdůstojnějším způsobem života.³³ Tato definice SP, pokud se nad ní zamyslíme, nám dává široký rozsah a obsah pomoci ale také zároveň velmi pestrou paletu možných cílových skupin, se kterými lze v rámci SP pracovat. Důraz je zde kladen na nezbytnou a potřebnou společenskou solidaritu a na pomoc prostřednictvím uschopňování klientů v takové míře, aby byli schopni najít své vlastní zdroje pomoci především sami v sobě, aby se dokázali zdravě prosadit a fungovat ve svém sociálním prostředí.

Také Payne řadí mezi nejdůležitější cíle SP podporu sociální solidarity a soudržnost společnosti. Přičemž by se nemělo zapomínat na rozvoj sociálních vztahů, které přirozeně podporují odolnost vůči tlakům prostředí, jimž je jednatel, skupina, komunita neustále vystavena.³⁴ Aktivitě zaměřené na sociální vztahy dělí do tří následujících skupin:

²⁹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení*, s. 14.

³⁰ Tamtéž, s. 184.

³¹ Srov. též MATOUŠEK, O. *Metody a řízení*, s. 11.

³² NAVRÁTIL, P. Vybrané teorie sociální práce. Sociální práce jako věda a umění. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 192.

³³ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení*, s. 11.

³⁴ BALÁŽ, R. *Sociální práce je praxí a teorií současně* [online] (dále jako BALÁŽ, R., *Sociální práce*, rozhovor).

- Aktivity směřující k odstranění problému klienta a to jak na úrovni kurativní (jde o odstranění faktoru, který problém způsobil), tak rehabilitační (psychologická, psychoterapeutická pomoc).
- Aktivity, které podporují rozvoj potenciálu klienta – řadíme sem aktivity rozvojové, podporující schopnost růstu individuální nebo skupinové schopnosti vstupovat do vzájemných sociálních interakcí a aktivity vzdělávací, jejichž cílem je zajištění veřejné informovanosti o specifikách určitých problémů a jejich řešení.
- Aktivity preventivního charakteru, představující včasné objevení, kontrolu a eliminaci faktorů, narušující sociální fungování. Lze je využít pouze u individuální a skupinové práce s klientem.³⁵

Cílem těchto uvedených aktivit je usnadnit život ve společnosti a umožnit tím stát se součástí sociálních institucí a tak se snadněji zapojit do společnosti.³⁶

Jiný pohled na vymezení cílů SP z hlediska konceptu sociálního fungování předkládají Sheafor, Hořejší a Hořejší (2002), kteří uvádějí dva cíle. Prvním z nich je pomáhat jednotlivcům a sociálním systémům zlepšovat jejich sociální fungování, zatímco druhý cíl hovoří o změnách sociálních podmínek tak, aby chránily jednotlivce a systémy před potížemi ve fungování.³⁷

Sociální pracovníci sdílejí hodnoty, které jsou obsaženy v etickém kodexu. Tyto hodnoty jsou určující pro povahu sociální práce, vztahy mezi sociálním pracovníkem a klientem, kolegy a širší společností. Stávají se klíčovými při řešení etických dilemat. Stejně tak jako sociální práce, tak i hodnoty se v průběhu času mění.³⁸

³⁵ NAVRÁTIL, P. *Úvod do teorií a metod*, s. 6,7.

³⁶ BALÁŽ, R. *Sociální práce*, rozhovor.

³⁷ NAVRÁTIL, P. Vybrané teorie sociální práce. Poslání a cíl sociální práce. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*, s. 184.

³⁸ NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 33.

4 Postavení duchovní služby v ozbrojených silách ČR

VERITAS DOMINI VINCIT – PRAVDA PÁNĚ VÍTEŽÍ⁴⁰

Obrázek 1: Oficiální znak duchovní služby AČR⁴¹

V této kapitole se pokusím začlenit duchovní službu do armádního prostředí. Pro dobré porozumění tematiky nyní předkládám stručné vymezení pojmu kaplan. Kaplan je zejména křesťanský duchovní, jemuž je svěřena pastorační péče o určitou skupinu nebo instituci. Můžeme se tak setkat např. s vojenským, univerzitním, nemocničním kaplanem...⁴² Odlišné postavení zaujímá hlavní kaplan, který stojí v čele duchovní služby AČR. Zodpovídá za všechny své podřízené duchovní v rámci armády. Dále je členem rady pro duchovní službu a členem ekumenické komise, která posuzuje vhodnost kandidáta do služby vojenského duchovního.⁴³ V současné době tuto pozici zastává plukovník ICLic. Mgr. et. Mgr. Jaroslav Knichal.⁴⁴

Pod pojmem ozbrojených sil rozumíme síly, které vytváří Česká republika (ČR) k zajišťování své bezpečnosti.

Ozbrojené síly se dělí na:

- Armádu ČR (která je předmětem zájmu této práce);
- Vojenskou kancelář prezidenta republiky;
- Hradní stráž.

⁴⁰ *Oficiální znak duchovní služby AČR* [online].

⁴¹ Na oficiálním znaku duchovní služby AČR je zobrazen lev, jako znak všech armádních složek. Vítězný beránek představuje Ježíše Krista.

⁴² *Kaplan* [online].

⁴³ *Hlavní kaplan Armády České republiky* [online].

⁴⁴ Viz Příloha I.

Základním úkolem ozbrojených sil je dle Zákona o ozbrojených silách ČR připravovat se k obraně státu a bránit ho proti vnějšímu napadení. Ozbrojené síly ČR plní taktéž úkoly vyplývající z mezinárodních smluvních závazků ČR o společné obraně proti napadení. Podílejí se na činnostech mezinárodních organizací ve prospěch míru účastí na mírových operacích a na záchranných a humanitárních akcích. Jako nejvýznamnější složka našich ozbrojených sil také plní vnitřní funkci při zajišťování bezpečnosti občanů a podílí se na eliminaci nevojenských ohrožení.⁴⁵

AČR zastává roli hlavního subjektu při realizaci obrany našeho státu. Jejím úkolem je zajišťovat nepřetržitou, nezávislou a efektivní přípravu v obraně České republiky pro případ napadení nepřítelem. Hlavním orgánem státní správy pro zabezpečení obrany území ČR je Ministerstvo obrany (MO), které armádu nejenom řídí, ale také se podílí na tvorbě vojenské politiky a dále zajišťuje spolupráci s armádami dalších států. Můžeme tedy obecně říci, že úkolem armády i vojenského kaplana je příprava na obranu naší vlasti.⁴⁶

Stěžejním dokumentem pro faktickou existenci DS jako součásti resortu MO ČR a tím také i pro přítomnost katolických duchovních ve vojenském prostředí je podpis Ženevských úmluv,⁴⁷ ve kterých je mimo jiné také zakotven status vojenského duchovního v rámci ozbrojených sil. Druhým nejvýznamnějším dokumentem upravujícím konkrétní podmínky pro vznik a působení DS v AČR se stala Dohoda o duchovní službě v resortu MO, která byla podepsána mezi MO a Ekumenickou radou církve (ERC) a Českou biskupskou konferencí (ČBK). DS dále reguluje Rozkaz ministra obrany o vzniku DS v resortu MO, ze dne 3. června 1998. Tyto stěžejní smluvní úpravy jsou v nezbytné míře zabudovány do základních řádů AČR, ale současně také do vnitřních směrnic DS AČR.⁴⁸

Druhým východiskem pro pastorační práci v naší armádě je sociologické posouzení prostředí, ve kterém duchovní pastoračně působí. Jde tedy o poznání a zhodnocení důležitých akcentů vojenského prostředí, mezi něž patří:

- Hierarchická strukturovanost armády jako komunity, v níž je jasně daný velitelský řetězec, jako jedna z podmínek celkové funkčnosti.

⁴⁵ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

⁴⁶ Struktura ozbrojených sil v míru [online].

⁴⁷ Více HOLUB, T. *Pastorační služba v Armádě České republiky*, s. 4.

⁴⁸ HOLUB, T. *Pastorační služba v Armádě České republiky*, s. 5.

- Armáda jako instituce připravující cíleně člověka na situace, ve kterých bude ohrožen jeho život. Pracuje se zde s kalkulacemi možných ztrát na životech.
- Od velitelů jsou v okamžiku bojového nasazení vyžadována jasná rozhodnutí s často dalekosáhlými následky, které mají vedle strategického charakteru také etický rozměr.
- Během základní vševojskové přípravy vojáků jsou vojáci cvičeni k potlačení svých emočních reakcí a jsou vedeni k týmové spolupráci.
- Velmi důležitá je ritualizace života v armádě.
- V armádě se uplatňuje princip nahraditelnosti, k němuž přispívá rotace na místech služebního zařazení.⁴⁹

V čele DS stojí hlavní kaplan AČR, který je podřízen náčelníkovi Generálního štábu AČR, dále poradce MO pro duchovní službu, asistent hlavního kaplana a sekretář duchovní služby. V současné době slouží v ozbrojených silách ČR 31 vojenských kaplanů⁵⁰ a jedna vojenská kaplanka z osmi křesťanských církví (mezi ně patří také pravoslavná církev; naopak nepatří sem islám a judaismus). Kaplani působí na různých místech a nacházejí své uplatnění ve složkách ozbrojených sil a agentur, na velitelství výcviku – Vojenské akademii Vyškov, v brigádách, na leteckých základnách a praporech, u pluků, vzdušných sil a jako ostatní příslušníci duchovní služby.⁵¹

Každý voják z povolání, tedy i vojenský kaplan, je zařazen do hodnostního sboru AČR a je jmenován do určité hodnosti.⁵² Vojenský duchovní je v rámci této struktury zařazen jako důstojník nekombatant.⁵³

Holub se domnívá, že armádní prostředí bylo a stále i v současné době je otevřeným prostorem, ve kterém své místo nacházejí pomáhající profese. Právě oni totiž mohou vyvažovat pěstěnou tvrdost a neosobnost vojenského prostředí. Důležitou roli zde hrají především osobní kvality pomáhajících odborníků, ale také zároveň charakteristika dané konkrétní pomáhající profese.⁵⁴

⁴⁹ HOLUB, T. *Pastorační služba v Armádě České republiky*, s. 5.

⁵⁰ Viz. Příloha.

⁵¹ *Vojenští kaplani* [online].

⁵² *Základní údaje o služebním poměru vojáka z povolání* [online].

⁵³ HOLUB, T. *Pastorační služba v Armádě České republiky*, s. 6.

⁵⁴ Tamtéž.

5 Předpoklady pro výkon služby vojenského kaplana

V předchozí kapitole jsem se pokusila nastínit postavení DS a kaplanů v AČR. Na tomto místě vyvstává další nová otázka, zda lze definovat potřebné předpoklady pro výkon služby vojenského kaplana. Neboť každá pomáhající profese (kam také patří duchovní služba) je vymezena specifickým způsobem a má tudíž odlišné hranice své profesionality a nároků.⁵⁵

Nástupu do služby vojenského kaplana předchází zdoluhavý a náročný proces. Aby se zájemce o službu mohl stát ponejprve tzv. kandidátem, musí naplnit podmínky kandidatury pro službu kaplana. Stěžejním dokumentem upravujícím pravidla pro výběr vhodného kandidáta je Dohoda o duchovní službě v resortu MO, článek C.⁵⁶ Mezi nejzásadnější podmínky patří ochota ke službě vojenského kaplana, dále vzdělání a udělená ordinace, praxe, udělené vyslání od své církve a ČBK a ERC. Nezanedbatelnou roli hraje také fyzická připravenost a psychický profil.⁵⁷

Z dalších požadavků na kandidáty jmenujme souhlas rodiny se zařazením do služby, možnost vyvázat se z církevních služeb a nastoupit do armády dle aktuální potřeby DS AČR. Po splnění výše uvedených požadavků je hlavnímu kaplanovi DS AČR zaslán jmenovitý návrh na kandidaturu.⁵⁸

Vedle splnění podmínek kandidatury musí být dále naplněny tyto tři okruhy kritérií:⁵⁹

- **Osobnostní kritéria**

Do osobnostních kritérií spadá umění komunikace v drsných armádních podmínkách, být soběstačným a umět se vyrovnat se samotou. Pro účast na zahraničních misích je vyžadována znalost angličtiny.

⁵⁵ JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*, s. 157 .

⁵⁶ Ze dne 3. června 1998.

⁵⁷ Detailnější informace k podmínkám kandidatury lze čerpat na: Duchovní služba Armády České republiky. Podmínky kandidatury na službu vojenského kaplana [online].

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tato kritéria se objevují v rozhovorech s kaplany viz kap. 7.1-7.3.

- **Vojenská kritéria**

Kaplan se stává plnohodnotným vojákem. Po nástupu k armádě absolvuje vojenský výcvik. Pro toto kritérium je důležité splnit stanovenou věkovou hranici max. 40 let v době nástupu, spolu s dobrým zdravotním stavem a fyzickou zdatností.

- **Církevní kritéria**

K naplnění církevních kritérií patří dokončené obecně uznávané teologické vzdělání, praxe ve farnosti či ve sboru minimálně dva roky a církevní pověření od své církve. Také platí, že službu vojenského duchovního je třeba chápat jako primárně neevangelizační.⁶⁰

Dalším krokem je posouzení vhodnosti kandidáta jako společného kandidáta ERC a ČBK ekumenickou komisí k tomu určenou. Jejími členy jsou hlavní vojenský kaplan, psycholog, zástupce ERC a zástupce ČBK.⁶¹ Takto pečlivě vybraný kandidát podepisuje prohlášení tohoto znění:

Já (...) duchovní církve (...) prohlašuji, že jsem seznámen s podmínkami stanovenými smlouvou mezi ERC a ČBK a dohodou mezi ERC a ČBK a resortem MO o Duchovní službě v resortu MO, za jakých budu jako společný zástupce všech církví účastných na této smlouvě působit v duchovní službě.

Přijímám toto poslání jako skutečnou službu, chci veškerou svoji vnější činnost podporovat osobní modlitbou. Spoléhám se na Boží pomoc a také na modlitby všech církví, které mne do této služby vysílají.

Jsem si vědom, že mohu v této službě působit jen tehdy, jestliže bude trvat platnost mého pověření od mé vlastní církve, nebo od ERC a ČBK.

Chci přispívat k vytváření bratrského společenství mezi vojenskými duchovními.

*Kéž mi Bůh k tomu pomáhá. Amen.*⁶²

V této chvíli je nutné ještě splnit kritéria platná pro vstup do služebního poměru vojáka z povolání, které definuje Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, § 3. Jedním z nich je složení vojenské přísahy.⁶³

⁶⁰ Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Smlouva o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu ministerstva obrany ze dne 3. června 1998, čl. C., odst. 9 [online].

⁶¹ Tamtéž, čl. C, odst. 10, 11.

⁶² Tamtéž, čl. C, odst. 14.

⁶³ Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. Ve znění platném od 1. 10. 2016, § 3.

„Já, voják, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným, budu plnit úkoly ozbrojených sil a budu dodržovat právní a vojenské předpisy.

Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně, připravovat se k obraně České republiky a budu ji bránit proti vnějšímu napadení.

Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život.

Tak přísahám!“⁶⁵

Délka služby vojenského kaplana je časově omezena. Standardní délka služby je zpravidla 6 let. Poté odchází do zálohy a vrací se zpět do služeb své vysílající církve. Možnost delší doby setrvání ve službě kaplana je určována výhradně na základě aktuálních potřeb Duchovní služby AČR. Taktéž je určováno místo výkonu služby.⁶⁶

Závěrem této kapitoly chci uvést citát Ivana Úlehly, který důležitost určitých předpokladů v pomáhajících profesích velmi trefně shrnul ve větě: *„Předpoklady jsou bronzová skála, na níž profese pomáhání stojí.“⁶⁷*

⁶⁵ Tato vojenská přísaha je platná od 1. července 2016. Uveřejněna na stránkách Univerzity obrany <http://www.unob.cz/studium/Stranky/prisaha.aspx>.

⁶⁶ *Pro zájemce o službu kaplana* [online].

⁶⁷ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 12.

6 Úkoly duchovní služby a činnost kaplanů v AČR

Duchovní služba u AČR je budována na ekumenickém základě. Nabídka pomoci duchovních je určena všem. Každý jedinec se může svobodně sám za sebe rozhodnout, zda pomoc duchovního pro sebe vyžádá, přijme, nebo odmítne. Činnost kaplana není motivována snahou o získávání nových členů pro svoji víru či církev.⁶⁸

Duchovní služba je pro svá specifika zřízena jako samostatná služba v rezortu MO, plnící tyto uvedené úkoly:

- *Podporovat velitele všech stupňů v jejich odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života každého vojáka v činné službě a občanského zaměstnance.*
- *Nabízet pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků resortu MO.*
- *Přispívat k rozvíjení a prohlubování demokratických tradic evropské kultury v resortu MO.*
- *Vytvářet podmínky pro naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou vyznání pro pracovníky resortu MO ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností.⁶⁹*

Podívejme se nyní společně na status vojenských duchovních:

- Vojenský duchovní je voják v další službě v důstojnické hodnosti.
- Je zřetelně vybaven zvláštním označením.
- Vztahují se na něj všechna práva a povinnosti vojáka v další službě, nejsou-li v rozporu s jeho statutem, který mu zaručuje mezinárodní právo.
- Nesmí mu být ukládat úkoly, které s jeho činností duchovního nesouvisejí.
- Je společným zástupcem církví, které jsou účastny Dohody o duchovní službě v rezortu MO.
- Při výkonu služby je zachováno právo vojenského duchovního na mlčenlivost.

⁶⁸ Smlouva o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu ministerstva obrany. *Pojetí a úkol duchovní služby*. Oddíl B.

⁶⁹ Tamtéž, srov. též Dohoda o duchovní službě v rezortu MO, oddíl A. odst. 2.

- Každý pracovník rezortu MO má právo pomoc vojenského duchovního pro sebe vyžádat, přijmout či odmítnout.⁷⁰

Za stěžejní pro svoji práci považují vymezení pracovních úkolů kaplana. Jako příslušník své jednotky může svoji činnost zaměřit na práci s celou skupinou, potažmo jednotkou nebo na práci s jednotlivcem. Svým osobním příkladem a správnou motivací se snaží o zlepšování a prohlubování vzájemných interakcí a důvěry. Další možná spolupráce je v rovině rodiny vojáka, či s pozůstalými. V rámci prevence působí proti možným konfliktům především v oblasti mezilidských vztahů. Je-li potřeba, doporučuje další odbornou pomoc (např. psychologickou). Může zprostředkovat kontakt na duchovní z jiných církví, jestliže to není v rozporu s posláním a působností rezortu MO.

Kaplan zastává funkci poradce velitele v oblasti lidských hodnot, vojenské etiky, morálky a již zmíněných mezilidských vztahů. Vyslovuje se k etickým otázkám a otázkám dotýkajících se lidského rozměru pracovníků rezortu MO.

Dále vykonává a zabezpečuje duchovní službu pro pracovníky rezortu MO a jejich rodiny, včetně bohoslužeb pro všechny církevní denominace sdružené v rámci ČBK a ERC. V rámci mezinárodních vojenských aktivit spolupracuje s duchovními zahraničních armád. V neposlední řadě se také zmíním o spolupráci s hlavním kaplanem, spolubratry, vojenskými lékaři a dalšími pracovníky zabezpečujícími sociální politiku v rámci rezortu MO.⁷¹

Za jisté specifikum je považována služba přítomností (ministry of presence) a duchovní poradenství (spiritual counseling). Pro vojáky, kteří jsou praktikujícími křesťany, není služba vojenského kaplana brána jako náhrada či alternativa standardní pastorační služby církvi, ale je chápána jako její doplněk.⁷²

Duchovní rozměr vojáka a péče o něj jsou dle Hoffmanna velmi důležité. Všichni totiž žijí a pracují v přísně hierarchické vojenské organizaci s pevnými pravidly. V ní se také tvrdě připravují dle svého profesního zaměření a typu vojska na možný zásah a použití síly k obraně. Více péče je třeba především v zahraničních misích, kde jsou vystavováni reálnému nebezpečí a válce, daleko od svého domova a svých nejbližších. Jde o to vytvořit bezpečný a dostatečně velký prostor, aby každý voják mohl být zároveň člověkem a aby mohl žít svůj jedinečný život dle sebe samého.⁷³

⁷⁰ Dohoda o spolupráci mezi MO, ERC a ČBK. čl. C., odst. 9.

⁷¹ Bližší podrobnosti v Dohodě o spolupráci mezi MO, ERC a ČBK čl. D., odst. 10.

⁷² *Pro zájemce o službu kaplana. Pojetí a úkoly duchovní služby v rezortu ministerstva obrany* [online].

⁷³ KRÁTKÁ, R. *ELIEN. ENERGY FOR LIFE ENTERPRISE* [online].

Přes nesporné přínosy této služby v armádě by měla tato služba dle Holuba být pouze určitým úsekem kněžské cesty. Jak sám uvádí, sice důležitým, ale ne jediným.⁷⁴

Závěrem této kapitoly se ještě pokusím v krátkosti odpovědět na otázku, co je motivem pro službu vojenských kaplanů. Na to dává odpověď Mons. ThLic. Tomáš Holub. ThD., který říká, že: „*Motivem pro službu vojenských kaplanů se stala parafráze zásadní věty z dokumentu katolické církve Radost a naděje.*“ Tato věta zní: „*Radosti a starosti vojáka jsou radosti a starosti vojenského kaplana.*“⁷⁵

⁷⁴ MACHÁNĚ, J. K čemu jsou Armádě České republiky vojenští duchovní? *Katolický týdeník*.

⁷⁵ Oficiální stránky Duchovní služby Armády České republiky [online].

7 Příklady z praxe

Abych mohla odpovědět na stanovený výzkumný cíl této práce, rozhodla jsem se uskutečnit rozhovory s kaplany DS AČR. Za tímto účelem jsem oslovila duchovní z praporů, leteckých základen, brigád a pluků. Mnoho z nich se omluvilo z důvodu své pracovní vytíženosti, přípravy na odjezd do mise, nebo pro odchod ze služby. Rozhodla jsem se tedy využít svých dřívějších kontaktů a požádala jsem o spolupráci npor. (nyní již v záloze) Mgr. Miroslava Jordánka, který mě dále odkázal na kap. Mgr. Jana Böhma, a odtud vedla cesta ke kap. Mgr. Brichtovi.⁷⁶

Rozhovory se uskutečnily v rozmezí prosince 2016 do února 2017. Tímto zvu své čtenáře k začtení se do následujících, i když někdy poněkud drsných řádků, popisujících každodenní práci kaplana v armádě. Transkripce rozhovorů je uvedena v Příloze II, III a IV.

7.1 Vyhodnocení odpovědí

Otázky, které byly kaplanům během rozhovorů kladeny, byly sestaveny tak, aby dávaly pokud možno co největší prostor k otevřenému vyjádření. S takto položenými otázkami se kaplanům velmi dobře pracovalo a často uváděli i další informace související s tematikou. Některé otázky byly více rozvedeny než jiné.⁷⁷ Z tohoto důvodu jsem zvolila vyhodnocení otázek dle okruhů.

Odpovědi kaplanů vypovídají o profesionálním přístupu ke svému povolání a hlubokých znalostech a zkušenostech, o osobním zapálení pro tak specifickou činnost. Každý respondent v rámci svých omezených časových možností popsal svoji činnost u své jednotky. Tyto činnosti (v mírovém stavu) se mohou lišit podle pracovního zaměření jednotky nebo podle její velikosti. Ze zpracování vyplývají následující poznatky.

Okruh 1: „Hlavní motivy pro vstup do armády.“

Mezi hlavní motivy pro rozhodnutí stát se kaplanem v armádě patří přijetí tohoto povolání jako výzvy. Je to šance poznat a naučit se něco nového. V tom se respondenti shodují. Účast na vojenských misích poskytuje možnost podívat se do míst, kam by se člověk jinak vůbec nedostal.

⁷⁶ Přehled vojenských kaplanů viz Příloha.

⁷⁷ Osobní zaujatost pro určité téma způsobilo, že některá otázka zůstala respondentem nezodpovězena. O to detailněji byla zodpovězena otázka jiná.

Okruh 2: „Postavení duchovních v AČR.“

Vojenský kaplan nastupuje do armády na systemizované místo jako plnohodnotný voják, s odborností kaplana. Jak uváděl kap. Böhm: *„Tyto věci se od sebe nedají oddělit.“* Jde o zaměstnání na plný úvazek. Samotná délka trvání služby v armádě není časově omezena. Rozhodujícím faktorem obecně řečeno je zde církev (která vysílá své duchovní do služby) a potřeby armády. Problémem ale je, že mnoho kandidátů o kaplanství nespĺňuje stanovené podmínky, a to jak fyzické, psychické, nebo po odborné stránce. Ti, kteří by naopak tyto podmínky splňovali, o službu zájem nemají.

Kaplan je úzce spojen s velitelským štábem a tvoří součást osobního štábu velitele.⁷⁸ Zároveň je jeho poradcem v mezilidských vztazích v rámci armády. Zodpovídá za dodržování vojenské etiky. Plánuje, organizuje a vede etické semináře pro vojáky. Zaměření těchto seminářů se odvíjí od aktuálních potřeb armády. V praxi je to tak, uvádí Böhm, že: *„svému veliteli sdělím svoji představu o konkrétní činnosti, která je třeba rozvíjet, co je mým cílem a co pro to budu dělat.“*

Vojáci většinou vnímají přítomnost kaplana mezi sebou pozitivně. Jistou výhodou spatřuje Brichta v tom, že pro vojáky představuje někoho, kdo stojí mimo systém. Mohou se mu svěřit, aniž by se báli vynesení či zneužití poskytnutých informací a případného potrestání.⁷⁹ Jako duchovní samozřejmě každý kaplan musí dodržovat zpovědní tajemství. Zcela běžné je kaplanovo oslovení „Padre,“ což samo o sobě naznačuje jistý druh vztahu.

Odlišné zkušenosti má npor. Jordánek, který začínal jako kaplan u armády mnohem dříve než zbývající respondenti. Uvádí, že *vojáci si z počátku ani nebyli jisti, jak mají se mnou vůbec hovořit, co ode mě mohou očekávat za pomoc. Nebo k čemu tam vlastně jsem.* Svůj respekt, a to jak u vojáků, tak i u nadřízeného, si musel nejprve pracně vybudovat. Při práci narážel také na nepochopení svého velitele. Duchovní služba ale od doby svého vzniku neustále prochází pozvolným vývojem. Dle Böhma je již dnes služba pevně ukotvena v armádě, i když přetrvávají určité nejasnosti o náplni práce kaplanů. Dodnes neexistuje žádná brožurka, která by striktně definovala jejich činnost. Rozhodující je, jak sám velitel chápe úlohu kaplana v armádě. Jde o to, aby veškerá činnost kaplana byla v souladu s duchovní službou a zároveň s cíli armády.

Okruh 3: „Otázka zbraně a smrti.“

⁷⁸ Uvedené plně koresponduje s Dohodou o duchovní službě v rezortu MO, bod G.

⁷⁹ Rozhovor s kap. Mgr. Brichtou, Příloha IV.

Často diskutovanou otázkou je vztah kaplanů ke zbraním. Každý kaplan, ještě než je přiřazen ke své jednotce, musí být rozhodnutý, jakým způsobem bude zbraň užívat. V této otázce se odpovědi respondentů lišily. Avšak všechny uvedené varianty jsou možné a akceptovatelné. Zbraň může být kaplanem odmítnuta. To má však určitá rizika pro celou jednotku. Jak uvádí Brichta, *toto rozhodnutí je poněkud pokrytecké,*⁸⁰ neboť *odpovědnost za sebe přenáší na své kolegy, kteří ho musí chránit* (všemi možnými prostředky). *Právě oni jsou ti, kdo střílí a zabijí na jeho ochranu, zatímco on sám zůstává „čistým.“* Důležitou roli zde hraje vzájemná komunikace s vojáky. Aby mohli v případě potřeby profesionálně zasáhnout a kaplana ochránit. Další možností (jakýmsi kompromisem) je užití zbraně pouze na svoji osobní obranu. Je prospěšné účastnit se s ostatními vojáky cvičení se zbraní, výcviků, výjezdů, patrol apod., neboť je to velmi důležité pro vzájemné poznání se po pracovní stránce, stmelení jednotky a nastavení pravidel spolupráce a vzájemné ochrany.⁸¹

Kpt. Brichta nastínil ještě jiný pohled na smrt. Je jím vyrovnání se se zabíjením. Voják musí být připraven na to, že může být kdykoli zabit nepřítelem, ale také že i on sám v určitých situacích zabít musí. *Pracovním nástrojem vojáků je puška. Za nimi zůstávají hromady mrtvol.* To je jejich práce. Vojáci to většinou psychicky nesou velmi těžce. V tuto chvíli nastává moje práce. Je třeba s vojáky hovořit, vysvětlit jim a podpořit je, že i *přes to všechno stále zůstávají lidmi, se svými obavami, strachem a radostmi.*⁸² Že dělají jen svoji práci a plní rozkazy. *Smrt vojáka patří do jeho práce a tak se také musí brát*⁸³ a být s ní počítáno.

Okruh 4: „Vzdělávání.“

Celá armáda je v podstatě velká škola. Je využívána zážitková pedagogika a modelové situace. Kaplan vzdělává jak sebe, tak své vojáky. Určitou nevýhodu spatřuje Böhm v tom, že pro kaplany neexistuje systém průběžného vzdělávání, zaměřeného na řešení nejčastějších problémů. Týká se to např. vztahových a rodinných problémů, rozvodů, dluhů, bydlení, odloučení od rodiny, pomoci v rámci sociálního systému apod. K tomu si každý musí informace vyhledat sám.⁸⁴

Okruh 5: „Pracovní povinnosti kaplana“

⁸⁰ Viz rozhovor s kap. Mgr. Brichtou, Příloha IV.

⁸¹ Viz rozhovor s npor. Jordánkem, Příloha II.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Rozhovor s npor. Jordánkem, Příloha II.

⁸⁴ Existuje dokument Příprava vojenských kaplanů, viz Příloha V.

K jednoznačným povinnostem kaplana patří doprovázení modlitbou. Jeho stěžejním úkolem je udržet fungující jednotku, zdravé mezilidské vztahy a vzájemnou komunikaci. Podpořit vzájemné poznání se, a to jak na rovině vojenské, tak na rovině lidské. V krizových situacích musí umět dobře vyhodnotit situaci, správně zareagovat, včas a citlivě zasáhnout a eliminovat důsledky. Kaplan také vede výcvik krizových situací. Na misi, jak uvádí Brichta, je jejich činnost jiná. Na všechny jsou kladeny daleko větší požadavky, jsou vystaveni trvalému nebezpečí a strachu. Zde více než kde jinde má svoji důležitost modlitba, doprovázení a bohoslužby. Je nutné udržovat dobré vztahy mezi vojáky, vojáky a nadřízenými. Hlavním úkolem je přežít.

Zajímavý pohled v rámci péče o vojáky předložil Böhm. Říká, že tato péče není pro ně samé, ale proto, aby mohla armáda dobře fungovat a být silná. Výhoda péče není pro lidi, ale pro armádu.⁸⁵ Armáda není zaopatřovací ústav. Staráme se o vojáky sociální prací, ale jenom proto, že to je výhodné pro armádu. V souvislosti s tím je také třeba připravovat vojáky na to, že jednou jejich vojenská kariéra skončí v důsledku jejich fyzického a psychického opotřebení. Aby měli vytvořené zázemí, do kterého se mohou vrátit. Na místě je také spolupráce s rodinou, nebo nejbližšími.

Okruh 6: „Náročnost služby.“

Jako prevenci stresu vojáků (ale i u sebe) může kaplan navrhovat a organizovat volnočasové outdoorové a indoorové aktivity. Na misích se osvědčilo nabízet tzv. zaměstnání s kaplanem. Účast na misi je sama o sobě velkou zátěží a je zde proto vítána jakákoli změna nebo činnost odvádějící pozornost od všedních dnů, pracovních povinností, starostí, strachu, osamělosti, ponorkové nemoci.⁸⁶ Všichni respondenti se v podstatě shodli na tom, že kaplan musí udržet svoji jednotku v pohodě za každou cenu. Ať již v mírovém stavu nebo na misi, kdy je jeho práce mnohem náročnější. Právě na misích svoji nezastupitelnou roli hrají liturgické obřady (bohoslužby), skryté modlitby, zpovědi a služba přítomností. Někdy je dobré jít si společně zahrát fotbal, zazpívat si s kytarou, přečíst si úryvek z Bible, nebo vést obyčejný rozhovor.

Okruh 7: „Prevence a odpočinek kaplanů.“

Otázka péče se dotýká také samotných kaplanů. Zde se respondenti shodují v názoru, že i oni musí dodržovat vše, co říkají svým vojákům a preventivně o sebe pečovat. Jejich zázemím je především jednotka a rodina. Mimo práci se společně setkávají s ostatními kaplany a věnují se volnočasovým aktivitám. Vzájemně se

⁸⁵ V tom je podstatný rozdíl oproti sociální práci.

⁸⁶ Rozhovor s npor. Jordánkem, Příloha II.

navštěvují v rodinách. Hlavní kaplan AČR (který odborně vede kaplany a je zodpovědný za jejich vzdělávání) pravidelně organizuje a pořádá setkávání duchovní služby. Vedle organizačních věcí a novinek zde každý dostane prostor, v kterém může prohovořit to, co považuje za potřebné.⁸⁷ V tomto povolání není supervize. Za určitou ochranu považuje Brichta umění vytyčit si jasné hranice a naučit se asertivně říkat ne. *Jinak to nejde, člověk nemůže zachránit a pomoci všem. Dokáže jen to, na co mu stačí síly a má kapacitu. Kdyby hranice posunul dál, zhroutí se a nepomůže nikomu.*

Okruh 8: „Odměna.“

Největší odměnou v tak náročné činnosti je obyčejná pochvala nebo slovo uznání, které dokáže odplavit to špatné.

7.2 Shrnutí výsledků výzkumu

Nejdůležitější získaná zjištění z rozhovorů shrnuji v následujících řádcích:

Cílem činnosti kaplanů je podpořit a udržovat dobré vzájemné vztahy (srovnej kap. 3 a kap. 7.1). Snaží se odhalovat, vysvětlovat a řešit nejrůznější sociální problémy (srov. kap. 3).

Kaplan je vojákem z povolání, mající odbornost (specializaci) kaplana. Pro výkon služby musí splňovat stanovená kritéria a předpoklady (osobnostní, fyzické, psychické, profesní). Naplňuje stanovené úkoly duchovní služby AČR, zakotvené ve Smlouvě o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu ministerstva obrany.

S ohledem na specifickou vojenského prostředí pracuje s různými cílovými skupinami a se specifickými tématy, jako je strach, bolest a smrt. Pomáhá zvládat náročné (nebo dokonce extrémní) životní situace vojákům a vyrovnat se s požadavky profese a prostředí. Nemůže změnit prostředí (a ani to není cílem jeho práce), ale snaží se zmírnit jeho dopady. Veškerá péče o vojáky slouží k zachování plné funkčnosti armády a naplňování jejích stanovených cílů. Nejde primárně o blaho vojáka (jedince), ale o sílu a připravenost armády. Hledá proto nejvhodnější možné způsoby pomoci, které jsou zároveň v souladu s požadavky a cíli armády.⁸⁸

V rámci preventivního působení se zaměřuje na rizikový způsob života. Nabízí a organizuje volnočasové aktivity, nebo tzv. zaměstnání s kaplanem. Vyučuje etická témata (a je zodpovědný za dodržování vojenské etiky) v rámci etických seminářů

⁸⁷ Rozhovor s kap. Böhmem, Příloha III.

⁸⁸ Srovnej Úlehla, I., *Umění pomáhat.* a kap. 7.1.

(srov. kap. 3 a kap. 7.1). Svoji roli zde hrají stejně tak jako v sociální práci hodnoty, které jsou zásadní při řešení etických dilemat. Jsou jimi především křesťanské hodnoty a mravní kodex (srovnej kap. 3 a Příloha III).

Stejně jako v sociální práci je zde typický každodenní kontakt s lidmi. Hlavním způsobem podpory ze strany kaplana je modlitba, služba přítomnosti, služba rozhovorů a služba liturgických obřadů (především na misích). Vedle důvěryhodnosti jsou klíčovými dovednostmi komunikace, pozorování a naslouchání. Prostřednictvím nich může lépe vyjádřit svoji podporu, porozumění a vlastní pohled na problém (srov. kap. 1 a kap. 7.1).

Víra je jedinečným prvkem, který může nabídnout zcela nový pohled na svět, na problémy, které člověka trápí, na osobní víru. Přesto je nutné vždy respektovat osobní rozhodnutí nabízenou pomoc odmítnout a toto přání respektovat (srov. kap. 2 a Příloha III).

Zaměříme nyní pozornost ke stanoveným výzkumným otázkám.

HVO1: „*Vykonávají vojenští kaplani v rámci služby u AČR sociální práci?*“

VO2: „*Jaké prvky sociální práce nejčastěji užívají kaplani v rámci služby u AČR?*“

Na základě porovnání teorie a praxe odpovídám na výzkumné otázky:

V páté kapitole jsem uvedla obecné předpoklady pro výkon služby vojenského kaplana AČR. Porovnáme-li je s předpoklady pro výkon sociální práce, zjistíme, že se v mnohém ztotožňují (např. zdravotní způsobilost, svéprávnost). V otázce odborné způsobilosti je to zcela jinak. Vojenský duchovní disponuje odborností kaplana,⁸⁹ zatímco sociální pracovník je odborníkem pro výkon sociální práce. Legislativním zdrojem, upravujícím předpoklady pro výkon sociální práce, je Zákon o sociálních službách (konkrétně § 110). Tento zákon říká, že sociální práci může vykonávat pouze osoba s patřičnou odbornou způsobilostí. Tím je myšleno dosažené vzdělání v oboru sociální práce. Tuto zásadní podmínku vojenský kaplan nesplňuje, přestože je řazen do pomáhajících profesí (viz kap. 1.), a tudíž nemůže vykonávat v rámci své činnosti sociální práci.⁹⁰ Tím odpovídám na výzkumnou otázku HVO1: „*Vykonávají vojenští kaplani v rámci služby u AČR sociální práci?*“ Vojenští kaplani nemohou vykonávat v rámci své služby v AČR sociální práci. Avšak to neznamená, že nemohou využívat určitých prvků ze sociální práce. Z rozhovorů vyplynulo, že:

⁸⁹ Viz. kap. 7.2.

⁹⁰ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 110.

Kaplan nachází svojí cílovou skupinu mezi ohroženými vojáky (pracovníky MO, rodinnými příslušníky, pozůstalými). Svojí péčí zmírňuje negativní dopady vojenského prostředí a samotného povolání.

Provádí primární i sekundární prevenci, zabraňující rozšiřování negativních jevů. Tím ovlivňuje nejenom životy svěřených vojáků, ale i připravenost celé armády.

Jeho činnost směřuje k aktivitám podporujícím lidský rozměr a rozvoj potenciálu vojáka. Svojí roli hrají též vzdělávací aktivity. Může poskytovat krizovou intervenci.

V rámci své práce se potýká obdobně jako sociální pracovník s určitými dilematy, např. etickými, pracovními, ale i osobními.

Uplatňuje rovný přístup (pomoc je určena všem bez rozdílu, kdo o ni projeví zájem) a otevřenost – jedná se face to face. Upevňuje a rozvíjí vzájemné vztahy a odpovědnost.

Tím odpovídám na stanovenou VO2, týkající se prvků sociální práce, které může vojenský kaplan využívat při své činnosti. Tyto prvky jsou důležitým prostředkem pro naplňování jeho cílů.⁹¹

Nezodpovězenou otázkou zůstává, jaké jsou motivy prosociálního chování v tak drsném prostředí. Výrost a Slaměník uvádí, že toto chování se nejčastěji opírá o teorii sociální výměny, o normy sociálního chování a empatii. Empatie sice patří do pomáhající profese, ale v armádě má své omezené místo (srov. kap. 2 a Příloha III). Mnohem jednodušší bylo nalézt odpověď na otázku motivace pro výkon duchovního v armádě.

Domnívám se, že jsem tímto i druhou výzkumnou otázku zodpověděla a stanovený cíl bakalářské práce splnila.

⁹¹ Viz. kap. 7.2.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, zda vojenští kaplani vykonávají v rámci své služby v AČR sociální práci. V prvních kapitolách jsem se zabývala teoretickým popisem pomáhajících profesí, kdo a proč vlastně pomáhá. Vymezení sociální práce a jejích cílů mi poskytlo široké možnosti, které jsem mohla využít. Za stěžejní považuji kapitoly, v kterých objasňuji úkoly duchovní služby a činnost kaplanů v armádě (při mírovém stavu). Tímto se mi současně podařilo zbořit zažitě představy civilistů o práci kaplana. Konečnou fází mé bakalářské práce byl průzkum pomocí rozhovorů a jejich zpracování.

Za velmi zajímavé a přínosné považuji skutečnost, že jsem se v rámci tvorby bakalářské práce seznámila se zkušenostmi a názory vojenských kaplanů. Se skutečnou činností – běžnou praxí, kterou vykonávají u AČR. Uvědomila jsem si, jak je jejich práce náročná, nebezpečná a různorodá. Jsou tu nejenom pro své vojáky, armádu, ale svým způsobem také chrání nás všechny.

Jejich práce obnáší mnohá úskalí, která si dovedeme stěží představit. Přesto ve své práci nepolevují. Jsou si vědomi své osobní i profesní odpovědnosti a povinnosti splnit stanovené úkoly za každou cenu. Musí být připraveni a umět správně reagovat na nejrůznější situace, předávat informace, rozhodovat se. Důležité je nezapomínat na „lidskou“ stránku vojáka a vždy se jí snažit podpořit a respektovat, i když s ohledy na cíle a zájmy armády.

V místech, kde již mají zkušenosti s působením vojenského kaplana, vědí o důležitosti a smysluplnosti jeho práce a stal se tak jejich trvalou součástí. Na tomto místě si dovoluji citovat: *„Radosti a starosti vojáka jsou radosti a starosti vojenského kaplana.“⁹²*

Myslím, že tématu duchovní služby u AČR by se mohly věnovat v budoucnu i další práce, neboť se jedná o velmi zajímavé téma.

Domnívám se, že jsem cíl své práce splnila. Výsledek průzkumu ukazuje, že vojenští kaplani nevykonávají sociální práci, ale využívají jejích prvků.

⁹² Duchovní služba Armády české republiky [online].

Seznam použité literatury

Monografické zdroje

GÉRINGOVÁ, J. *Pomáhající profese. Tvořivé zacházení s odvrácenou tváří*. Praha: TRITON, 2011. ISBN 978-80-7387-394-3.

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.

HOLUB, T. *Pastorační služba v Armádě České republiky*. Praha: Pastorační středisko Praha, 2007. ISBN neudáno.

JANKOVSKÝ, J. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: TRITON, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese. Psychoterapeutické kapitoly pro speciální, pedagogické a zdravotnické profese*. Praha: Portál, 1997. 2. rozš. a přepr. vyd. ISBN 80-7178-150-9.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.

NAVRÁTIL, P. *Úvod do teorií a metod sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2000. ISBN 80-903070-0-0.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat. Učebnice metod sociální práce*. 3. vyd., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-36-6.

VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie. Sociálna psychológia*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-20-X.

Sborníky

LAŇKA, J. Vznik a vývoj duchovní služby Armády ČR. In OPATRŇÝ, M.; KOZÁK, J.; LAŇKA, J. a kol. *Východiska a perspektivy duchovní služby u policie*. České

Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012. ISBN 978-80-7394-391-2.

MATOUŠEK, O. Cíle a úrovně sociální práce. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2007. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. Dobrovolnická práce. In. MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O.; HARTL, P. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

NAVRÁTIL, P. Vybrané teorie sociální práce. Poslání a cíl sociální práce. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.

NAVRÁTIL, P. Vybrané teorie sociální práce. Současné pojetí a dilemata disciplíny. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 2. vyd., Praha: Portál, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.

NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

OPATRNÝ, M. Interakce diakonie a sociální práce. In OPATRNÝ, M.; LEHNER, M. a kol. *Teorie a praxe charitativní práce. Uvedení do problematiky. Praktická reflexe a aplikace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-214-4.

SLAMĚNÍK, I.; JANOUŠEK, J. Prosociální chování. In VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. (Eds.). *Sociální psychologie*. 2. přepr. a rozš. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

Závěrečná práce

LAŇKA, J. *Fenomén náboženství v ozbrojených složkách. Možnosti kaplanství u PČR na základě reflexe zkušeností DS AČR*. České Budějovice, 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce M. Opatrný.

Elektronické zdroje

Armáda České Republiky. Struktura ozbrojených sil v míru. *Armadaceskerepubliky.cz* [online]. © 2008 [cit. 2016-11-10]. Dostupné na WWW: <<http://armadaceskerepubliky.cz/struktura-armady>>.

Armáda České Republiky. Vojenští kaplani. *Armadaceskerepubliky.cz* [online]. © 2008 [cit. 2016-11-10]. Dostupné na WWW: <<http://kaplani.army.cz/vojensti-kaplani>>.

Armáda České republiky. Základní údaje o služebním poměru vojáka z povolání. *Army.cz* [online]. © Agentura personalistiky AČR, odbor doplňování resortu, 2013 [cit. 2016-11-10]. Dostupné na WWW: <<http://kariera.army.cz/cz/sluzebni-pomer>>.

BALÁŽ, R. Sociální práce je praxí a teorií současně. Rozhovor s Payne, M. *Sociální práce/Sociálna práca* [online]. 2012, ročník 12, č. 1 [cit. 2016-11-10]. Dostupné na WWW: <<http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=1&clanek=395>>.

Dohoda o spolupráci mezi ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Ze dne 3. června 1998. [online]. 1998 [cit. 2016-12-30]. Dostupné na WWW: <http://e-cirkev.cz/data/att/Duch_sluzba_v_armade_smlouva.pdf>.

Duchovní služba Armády České republiky. Etika. Kodex etiky vojáka. *Army.cz* [online], © 2004-2014, Ministerstvo obrany [cit. 2017-03-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.kaplani.army.cz/etika>>.

Duchovní služba Armády České republiky. Oficiální stránky Duchovní služby Armády České republiky. [online], © 2004-2014, Ministerstvo obrany [cit. 2016-10-30]. Dostupné na WWW: <<http://kaplani.army.cz/>>.

Duchovní služba Armády České republiky. Podmínky kandidatury na službu vojenského kaplana. *Army.cz* [online]. © 2004-2014, Ministerstvo obrany [cit. 2016-10-30]. Dostupné na WWW: <<http://kaplani.army.cz/podminky-kandidatury-na-sluzbu-vojenskeho-kaplana>>.

Duchovní služba Armády České republiky. Pro zájemce o službu kaplana. Pojetí a úkoly duchovní služby v resortu ministerstva obrany. *Army.cz* [online]. © 2004-2014, Ministerstvo obrany [cit. 2017-03-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.kaplani.army.cz/pro-zajemce-o-sluzbu-kaplana>>.

Duchovní služba Armády České republiky. Pro zájemce o službu kaplana. *Army.cz* [online]. © 004-2014, Ministerstvo obrany [cit. 2016-11-30]. Dostupné na WWW: <<http://kaplani.army.cz/pro-zajemce-o-sluzbu-kaplana>>.

Duchovní služba Armády České republiky. Vojenští kaplani. *Army.cz* [online]. © 2004-2014, Ministerstvo obrany [cit. 2017-03-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.kaplani.army.cz/vojensti-kaplani>>.

KRÁTKÁ, R. ELIEN. ENERGY FOR LIFE ENTERPRISE. Rozhovor s Tomášem Hoffmannem 15. 12. 2006. O duchovní službě Armády České republiky. *Elien.cz* [online]. 2006 [cit. 2016-11-21]. Dostupné na: WWW: <http://elien.cz/PCO/O_duchovni_sluzbe_Armady_Ceske_republiky>.

MACHÁŇ, J. Katolický týdeník. K čemu jsou Armádě České republiky vojenští duchovní? Rozhovor ze dne 20. 2. 2006 s T. Holubem. *Katolický týdeník* [online]. 2006, č. 8 [cit. 2016-12-15]. Dostupné na: WWW: <<http://katyd.cz/archiv-kt/duchovni-sluzba-v-armade.html>>.

Duchovní služba Armády České republiky. Oficiální znak duchovní služby AČR. *Army.cz* [online]. © 2004-2014, Ministerstvo obrany [cit. 2017-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=76518&newsid=76517&listid=8&tmplid=431>>.

Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Smlouva o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v resortu ministerstva obrany. Ze dne 3. června 1998 [online], © 2013, Univerzita Obrany, Pazdera Pavel. [cit. 2016-10-30]. Dostupné na WWW: <http://e-irkev.cz/data/att/Duch_sluzba_v_armade_smlouva.pdf>.

Univerzita obrany. Slavnostní vojenská přísaha [online]. © 2013, Univerzita Obrany, Pazdera Pavel. [cit. 2016-10-30]. Dostupné na WWW: <<http://unob.cz/studium/stranky/prisaha.aspx>>.

Wikipedie Otevřená encyklopedie. *Hlavní kaplan* [online]. 6.12.2016 [cit. 2017-03-13]. Dostupné na WWW: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_kaplan_Arm%C3%A1dy_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky>.

Wikipedie Otevřená encyklopedie. *Kaplan* [online]. 6.12.2016 [cit. 2017-03-13]. Dostupné na WWW: <<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kaplan>>.

Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly. B Režim ochrany. II. Speciální ochrana. 2a) *Status kombatanta a válečného zajatce*. Ze dne 12. srpna 1949. [online]. © 2016, Univerzita Obrany [cit. 2017-02-03]. Dostupné na WWW: <https://moodle.unob.cz/pluginfile.php/18148/mod_resource/content/1/%C5%BDENEVSK%C3%89%20%C3%9AMLUVY%20A%20DODATKOV%C3%89%20PROTOKOLY.pdf>.

Legislativní zdroje a interní akty řízení

Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky.

Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly.

Dohoda o duchovní službě v rezortu MO.

Osobní komunikace

KLOUBEK, M. Re: *Prosba* [elektronická pošta]. Message to: Jaroslava Parašínová. 12.1.2017. [cit. 2017.03.13]. Příprava vojenských kaplanů. Osobní komunikace, citováno se svolením autora.

Seznam zkratek

AČR = Armáda České republiky

ČR = Česká republika

DS = duchovní služba

DS AČR = duchovní služba Armády České republiky

ERC = Ekumenická rada církve

ČBK = Česká biskupská konference

MO ČR = Ministerstvo obrany České republiky

MO = Ministerstvo obrany

SP = sociální práce

NASW = Národní asociace sociálních pracovníků

MŠMT ČR = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Seznam příloh

Příloha I – Struktura duchovní služby Armády České republiky ke dni 3. března 2017	I
Příloha II – Rozhovor s kap. Mgr. Janem Böhmen – ženisté v Bechyni	IV
Příloha III – Rozhovor s kap. Mgr. Janem Brichtou – rychlé nasazení Žatec a mechanizovaný prapor Tábor.....	VII
Příloha IV – Rozhovor s npor. v záloze Mgr. Miroslavem Jordánkem – hovory ze zámoří.....	XIII
Příloha V – Příprava vojenských kaplanů 2013	XVIII

Přílohy

Příloha I – Struktura duchovní služby Armády České republiky ke dni 3. března 2017

Vedení duchovní služby:

hlavní kaplan – plk. ICLic. Mgr. et Mgr. Jaroslav Knichal,
poradce ministra obrany pro duchovní službu – Mgr. Pavel Ruml,
asistent hlavního kaplana a sekretář duchovní služby – prap. Zdeněk Peterka.

Kaplani složek ozbrojených sil a agentur:

kaplan Společného operačního centra MO Praha (zástupce hlavního kaplana) – pplk. Mgr. Vladimír Hudousek,
kaplan Agentury personalistiky AČR Praha (zástupce hlavního kaplana) – pplk. Mgr. Miloslav Kloubek,
kaplan Posádkového velitelství Praha – mjr. Mgr. Petr Fiala,
kaplan Hlavního velitelství Vojenské policie Praha – mjr. Mgr. David Tomčík,
kaplan Velitelství Vojenské policie Olomouc – kpt. Mgr. Roman Lukáš,
kaplan Ústřední vojenské nemocnice – Vojenské fakultní nemocnice Praha – mjr. Mgr. Jan Blažek,
kaplan Agentury vojenského zdravotnictví Hradec Králové – kpt. Mgr. Tomáš Altman,
kaplan Univerzity obrany Brno – kpt. Mgr. Jan Pacner,
kaplan Hradní stráže Praha – kpt. Mgr. Jan Kupka.

Kaplani Velitelství výcviku – Vojenské akademie Vyškov:

náčelník oddělení duchovní služby Velitelství výcviku – Vojenské akademie Vyškov – mjr. Mgr. Josef Konečný,
kaplan oddělení duchovní služby Velitelství výcviku – Vojenské akademie Vyškov – kpt. Mgr. Pavel Matoušek,
kaplanka oddělení duchovní služby Velitelství výcviku – Vojenské akademie Vyškov – npor. Mgr. Gabriela Horáková,
kaplan oddělení duchovní služby Velitelství výcviku – Vojenské akademie Vyškov – kpt. Mgr. Rostislav Toman.

Kaplani brigád, leteckých základen, a praporů:

- kaplan 4. brigády rychlého nasazení Žatec – kpt. Mgr. Pavel Brichta,
kaplan 41. mechanizovaného praporu Žatec – npor. Mgr. Vladimír Moravec, DiS.,
kaplan 42. mechanizovaného praporu Tábor – neobsazeno; zajišťuje kaplan brigády kpt. Mgr. Pavel Brichta,
kaplan 43. výsadkového praporu Chrudim – npor. Mgr. Milan Novotný,
kaplan 44. lehkého mechanizovaného praporu Jindřichův Hradec – npor. Mgr. Drahomír Frühbauer,
kaplan 7. mechanizované brigády Hranice – kpt. Mgr. Daniel Waclawek,
kaplan 71. mechanizovaného praporu Hranice – npor. Mgr. Rostislav Strojvus,
kaplan 72. mechanizovaného praporu Přáslavice – npor. Mgr. Ivan Stanko, DiS.,
kaplan 73. tankového praporu Přáslavice – npor. Bc. Jan Zaplatil,
kaplan 74. lehkého motorizovaného praporu Bučovice – npor. Mgr. Dan Petříček.

Kaplani pluků:

- kaplan 13. dělostřelecký pluk Jince – neobsazeno,
kaplan 14. pluk logistické podpory Pardubice – kpt. ThLic. Tomáš Mlýnek,
kaplan 15. ženijní pluk Bechyně – kpt. Mgr. Jan Böhm,
kaplan 31. pluk radiační, chemické a biologické ochrany Liberec – kpt. Petr Šabaka, S.T.B.,
kaplan 53. pluk průzkumného a elektronického boje Opava – kpt. Mgr. Kamil Vícha,
kaplan 102. průzkumného praporu – npor. Mgr. Jaroslav Zoubek.

Kaplani vzdušných sil:

- kaplan 21. základny taktického letectva Čáslav – kpt. Mgr. Marek Maxim Švancara, Ph.D.,
kaplan 22. základny vrtulníkového letectva Sedlec, Vicenice u Náměště nad Oslavou – kpt. Mgr. Petr Němec,
kaplan 24. základny dopravního letectva Praha Kbely – kpt. Mgr. Jiří Zedníček,
kaplan 25. protiletadlový raketový pluk Strakonice – neobsazeno.

Ostatní příslušníci duchovní služby:

správce vojenského kostela sv. Jana Nepomuckého na Hradčanech – rtm. Jakub Bruno
Středa,

správce Pastoračního centra Duchovní služby AČR – Karel Bajczar.⁹³

⁹³ Vojenští kaplani. Přehled vojenských kaplanů podle místa působení. Dostupné na:
<http://www.kaplani.army.cz/vojensti-kaplani>.

Příloha II – Rozhovor s npor. v záloze Mgr. Miroslavem Jordánkem – aneb hovory ze zámoří

V prosinci minulého roku byl zrealizován první rozhovor, kdy navštívil naši farnost otec Zdík (npor. v záloze Mgr. Miroslav Jordánek) z Philadelphie. Jeho návštěva trvala pouze několik málo dnů.

„Otče Zdíku, působil jste řadu let jako kaplan u armády. Co Vás vedlo k rozhodnutí stát se kaplanem?“

„To je již mnoho let. Tenkrát za mnou přišel můj nadřízený, zda bych nechtěl jít dělat kaplana do armády. Vždycky mě lákaly výzvy, a proto jsem to po krátkém zvažování zkusil. Pořádně jsem nevěděl, do čeho jdu. Bylo to náročné, především fyzicky, to nezastírám. Mnohokrát jsem si sáhl na dno. Setkával jsem se s novými situacemi, které jsem ještě neuměl řešit. Jednou ale přišel den, kdy jsem na sobě pocítil, že je třeba zkusit něco jiného, přestal jsem stačit fyzicky. Chtěl jsem studovat, a proto jsem vystoupil z řad armády a šel za svým snem.“

„Jaký je Váš vztah ke zbraním?“

Od samého začátku jsem měl jasno v tom, že zbraň budu nosit pouze na svojí obranu. V případě nebezpečí moji vojáci věděli, že nestřílím. Přesto jsem s nimi absolvoval všechny výcviky, výjezdy patrol, průzkumy terénu, obhlídky vesnic...“

„Jak Vás přijímali vojáci jako duchovního?“

Z počátku to nebylo snadné. Vojáci byli nejistí, jak mají se mnou vůbec hovořit, co ode mě mohou očekávat za pomoc, nebo k čemu tam vlastně jsem. Musel jsem si vybudovat respekt jak u vojáků, tak i u svého nadřízeného. Vzájemná důvěra se získávala velmi pomalu. Postupně jsme se poznávali prostřednictvím aktivit, které jsem pro své vojáky pořádal. Snažil jsem se být s nimi v co nejtěsnějším kontaktu a poznat je. Zvykli si oslovovat mě Padre.“

„Jaké bylo Vaše postavení v armádě? Trochu jste již něco naznačil...“

Byl jsem především voják, jako každý jiný. K tomu jsem si plnil své kaplanské povinnosti. Někdy to bylo těžké a narážel jsem na nepochopení svého velitele. Ale vše se dalo vždy rozumnou cestou vyřešit tak, aby to bylo přínosné pro obě strany. Není to pouze o práci se svými vojáky, ale také s rodinami vojáků, nebo jejich nejbližšími. Samozřejmě, že v naší práci přijdou také těžké chvíle, se kterými se musím vyrovnat. Smrt vojáka patří do jeho práce a tak se také musí brát. Hodně mi v mé práci pomáhají přátelé – spolubratři, se kterými si mohu kdykoli popovídat.“

„Mohl byste v krátkosti popsat svoji pracovní náplň kaplana?“

„Chodil jsem na výcviky se svými vojáky, učil jsem se zacházet se zbraněmi. Přípravoval jsem výukové semináře, zaměřené vždy na některé z aktuálních problémů. Samozřejmě sem patří také modlitba, doprovázení, bohoslužby (především na misi), udržování dobrých vztahů mezi vojáky, vojáky a nadřízenými, poskytování poradenství v nejrůznějších oblastech (rodinné problémy, rozvod, dluhy, psychická zátěž). Také povinnosti vůči svému hlavnímu kaplanovi a dalším spolubratrům. Rád jsem se ve volných chvílích věnoval organizování volnočasových aktivit: Nepředstavujte si ale pod tím ležení někde na dece. Moc rád jsem pracoval také s dětmi a mládeží. A to mi zůstalo dodnes.“

„Vím, že jste se několikrát účastnil misí. Co tam bylo Vaším úkolem?“

Ano, byl jsem v provincii Lógar a v provincii Badakshan v Afghánistánu. Jsou to velmi chudé části země, kde by asi nikdo z nás nechtěl dobrovolně žít. Jedinou starostí místních lidí je přežít. Byl jsem členem Provinčního rekonstrukčního týmu (PRT), jehož úkolem bylo zajišťovat rozvojovou a rekonstrukční pomoc. Obecně platí, že pomoc je poskytována jen v těch oblastech, kde je v tomto smyslu situace stabilizovaná a nehrozí, že projekty budou zničeny. Pokud mám hovořit konkrétně, jako každý voják jsem vyjížděl na patroly, střežil jsem základnu, účastnil jsem se jednání s místní šúrou (místní lidé totiž ve mě jako v duchovním spatřovali určitou důvěryhodnost a se samotnými vojáky nechtěli komunikovat). Staral jsem se o své vojáky po duchovní stránce (skrytá modlitba, rozhovory, zpověď, tolik důležité bohoslužby). Pomáhal jsem při rozdělování humanitární pomoci nejpotřebnějším, nebo při péči o zraněné a nemocné.“

„Vojenská služba je velmi náročná. Jak jste zvládali takovou zátěž?“

„Snažil jsem se vymýšlet v rámci omezených možností aktivity, které by daly průchod nashromážděnému stresu a únavě. Někdy stačilo vzít si kytaru a společně si zahrát a zazpívat, jindy si zahrát fotbal, nebo společně přečíst úryvek z Bible. Pomáhali jsme např. v místním sirotčinci a škole vyrábět nábytek. Kdykoli mi zbylo trochu volného času, věnoval jsem ho místním dětem a fotografování. Ne všichni ale vyhledávali společné aktivity a raději zůstávali sami. S těmi jsem se snažil o to více navázat kontakt a co nejvíce hovořit.“

„Otče Zdíku, mám na Vás ještě poslední otázku. Co Vás ve Vaší práci nejvíce poznamenalo?“

„Lidské osudy.“

Fotografické vzpomínky otce Zdíka byly zveřejněny v knize Afghánistán obrazem, jejíž tisk byl hrazen otcem Zdíkem.

Myslím si, že k tomuto příběhu není třeba cokoli dodávat, přestože jsme měli na rozhovor pouze velmi omezený čas. Se svými čtenáři se rozloučím závěrečným citátem:

„Pomoc může mít různé podoby, ale vždy musí vycházet z dobrého úmyslu člověka samotného.“

npor. Mgr. Miroslav Jordánek, O.Praem

Příloha III – Rozhovor s kap. Mgr. Janem Böhmen – ženisté v Bechyni

Druhý rozhovor s kap. Mgr. Janem Böhmen proběhl ve farní kanceláři v Jistebnici.

Pro zachování autentičnosti sděleného zachovávám u všech rozhovorů původní styl hovorového jazyka.

„Pane kapitáne, co Vás přimělo k tomu, že jste vstoupil do armády?“

„Armáda byla a je pro mě velká výzva. I když z počátku to byla také zvědavost. Jednou za mnou přišel kamarád⁹⁴ a zeptal se mě, jestli bych nechtěl vstoupit stejně jako on do armády. Dlouho jsme pak o tom povídali.“

„Pane kapitáne, jak je to s postavením duchovních v AČR?“

„Kaplan je plnohodnotný voják, jeho odbornost je vojenský kaplan. Při podpisu služební smlouvy s MO ČR je uvedeno, že mě přijímají do služebního poměru na základě mého souhlasu a zároveň je určeno, že budu sloužit na systemizovaném místě v armádě, jako kaplan pod ČVO (číslem vojenské odbornosti) 87. Kaplan tedy nastupuje do armády jako voják, ale s odborností kaplana. Tyto věci se nedají oddělit. Musí být voják, mít svoji odbornost, vazbu na církev, vyřešenu otázku zbraně ... Je duchovním v armádě na plný úvazek.“

„Stejně jako v soc. práci má i kaplan nějaké hodnoty, s kterými pracuje?“

„Obecně vzato církev si dlouhodobě vymezuje kompetenci mluvit o oblasti mravů a víry. Jaké máme hodnoty, systém v rámci víry, v co věříme, jak se to otiskává do našeho jednání, to je základem naší práce. Je tu tedy křesťanský základ hodnot a mravní kodex, který se dostává do jednání, které by mělo být i s ohledem na službu vojáka v armádě. Křesťanské hodnoty jsou pouze v naší kultuře. Hodnotový systém je v podstatě jako naše víra a z toho vyplývající mravy. Na základě toho přemýšlíme, jak podporovat vojáka v jeho službě. Bůh je totiž vždy solidární.“

„To mě vede k otázce, zda je rozdíl v chápání moci a pomoci v soc. práci a v práci kaplanů?“

„Ano, je. Pro mě je důležité, aby byl člověk spokojený. Ale není potřeba, aby ten stav byl objektivní. Sociální práce naopak říká, že chce mít nadefinovaný nějaký stav, který by měl být dosažen. Má to být objektivní stav, právně vymezené vztahy. Minimum, jak by měl člověk žít. Duchovní v porovnání usilují o to, aby lidé byli navázáni na víru a mravy. Aby se to vše prolínalo v životě. Aby byl člověk mravný.“

⁹⁴ Spolubratr otec Zdik (pozn. autora).

Duchovní má zkrátka jiné hledisko na pomoc. Je tu ale společná snaha vidět člověka jako jednotlivce a podle toho k němu přistupovat, nabídnout mu pomoc.“

„Jak tedy vypadá konkrétní pomoc/práce kaplana jemu svěřených vojáků?“

„My nabízíme, nehodnotíme. Když voják řekne ne (ve smyslu že pomoc nechce), platí ne. Armáda není sociálně cítící organizace, nejde jí o své lidi. Rozdíl oproti sociální práci je, že je potřeba, aby armáda jako organizace byla schopná, aby měla dobré schopnosti. Proto se stará o své vojáky. Ale ta výhoda péče je pro armádu, ne pro lidi. V tom je podstatný rozdíl oproti sociální práci. Armáda není zaopatřovací ústav. Staráme se o vojáky sociální prací, ale jenom pro to, že to je výhodné pro armádu. Samozřejmě, že kaplan může reprezentovat postoj, že např. armáda je citlivá na příběh člověka... Velmi častými problémy, které řeším s kluky, jsou vztahové nebo rodinné problémy (rozchody, rozvody, svatby), které se objevují v důsledku jejich odloučení. Dalším problémem jsou dluhy, kdy především nováčci neumí hospodařit se svým příjmem. Musím být také orientován v systému sociální pomoci. Moje činnost zahrnuje i události, jako jsou pohřby zemřelých vojáků a práci s jejich rodinami nebo křest nově narozených dětí v jednotce. Nejdůležitější ze všeho je ale komunikace, udržovat a rozvíjet vzájemnou komunikaci a vazby mezi vojáky. Samozřejmě že mezi mé činnosti patří také modlitba.“

„Jak je to s empatičností a vcítěním u kaplanů?“

„To je složité. My bychom tyto vlastnosti měli mít. Udržujeme kontakty s rodinami vojáků, svojí rodinou, ale stále jako kaplani hledáme postoje. Jsme privátně určeni, abychom sloužili armádě. Posláním armády je připravovat se na obranu státu. Aby mohla fungovat, musí se dělat vše, abychom byli připraveni. Následně z toho vzniká vize, jako má vypadat armáda za 30 let, jak má vypadat duchovní služba. Veškerou činnost musíme (kaplani) dělat s ohledem na poslání organizace. Nejsme tam od toho, abychom vystupovali misijně. Veškerá činnost musí směřovat k jasnému cíli – obraně státu. Např. jako kaplani budeme dělat osvětu mezi lidmi v rámci svého poslání. Veškerá práce s lidmi musí ladit s cílem armády.“

„Od doby T. Holuba je nových materiálů o DS a jejich úkolech poskrovnu, takže vesměs jeden autor cituje druhého. Jaká je dnes praxe duchovních u armády?“

„Jsou dvě roviny. Jedna věc je to, jak to obecně říká duchovní služba, druhá věc je, jak to dělám já. Obecně platí, že se ve slibu zavazují k tomu, že budu doprovázet svou službu modlitbou, která patří jednoznačně k povinnostem kaplana. Stejně tak jako být

milý na lidi. Dále že radosti a starosti vojáka jsou našimi starostmi. A také platí, že nás odborně vede hlavní kaplan, který nám současně dává rozkazy.

„Kaplan je podřízen svému veliteli. Nemohou zde vznikat nejasnosti či spory v chápání jeho práce?“

„To je otázka vývoje DS. Holub je zakladatel DS, kdy duchovní služba nacházela své místo v armádě. Dnes je již DS ukotvena v armádě, berou nás jako odbornost a kaplan jasně patří do osobního štábu velitele. Ale právě zde jsou ještě nejasnosti o jeho náplni práce. Záleželo na veliteli, co od něj požadoval. Velitel měl manipulační prostor. Někdy si kaplan sám dokázal definovat svoji náplň, aby to ladilo s duchovní službou a s cíli armády. Dodnes není žádná brožurka pro kaplany. Měli bychom mít nadefinováno, jak bude kaplan fungovat za války, v čem se cvičí a z toho vyplývající schopnosti kaplana pro jednotlivé válečné scénáře světa – tzn. jak se má na to nyní připravovat, jak má participovat na přípravě vojáků. Příprava kaplana, jeho schopnosti, schopnosti vojáků v jeho jednotce s ohledem na víru a mravy – tzn., jak má kaplan vstupovat do jeho přípravy během etických seminářů které kaplan pořádá a co kaplan dělá v mírovém stavu. On připravuje sám sebe, zároveň vstupuje do výcviku vojáků, podporuje vojáka teď, v mírovém stavu. Tyto věci nejsou nijak dané, proto se je snažíme rozvinout. Z toho vycházejí následně výcviková témata vůči vojákům a kaplanům, kurzy o tom, jak by měl být kaplan k dispozici vojákům, jak by se měl pohybovat v jednotce, zda by měl mít úřední hodiny a čekat, zda za ním někdo sám nepříjde, nebo jestli má objíždět jednotku. Do jaké míry se má podílet na výcviku, jak má sám cvičit, mít zbraň, sám se aktivně kontaktovat s veliteli, vojáky... Pokud budu hovořit konkrétně za sebe, tak svému veliteli představím svůj koncept práce, protože jedním samostatně. Sdělím, jakou mám představu o tom, co budu konkrétně dělat. Co je mým cílem, cílovým stavem a co pro to budu dělat. Např. budu jezdit na výcviky, mít bohoslužbu, modlit se za jednotku, budu dávat „kafé“ nejenom s vojáky, ale i s vámi veliteli. Chci odjíždět pryč a být v kontaktu s duchovní službou, budu jezdit i na sociální zabezpečení abych měl přehled apod. Tím mohu podporovat naplnění poslání armády. Jak jsem se již před chvílí zmínil, DS se vyvíjí. Dnes již hlavní kaplan nemá každodenní kontakt s jednotkou jako dříve. Má jiné postavení.“

„Také bychom měli vědět, že když se připravuji na misi, měl bych mít určité schopnosti kaplana, které jsou certifikované – např. úroveň angličtiny. Mít jasně a pevně dané to, co mám ovládat, zda budu jezdit s jednotkami, jaké budu zastávat

vojenské věci. Je nutné budovat schopnosti armády. Častou otázkou je, zda je nutné mít kaplana na každém praporu? Není lepší mít 5 odborníků kaplanů specialistů, kteří se budou střídat na misích? Není zbytečné mít kaplany v mírovém stavu?“

„Měli bychom také reagovat na etická dilemata, která konkrétně vojáci prožívají u své jednotky. Vždy je vést ke splnění svého úkolu, počítat s tím, že bolest patří ke službě v armádě. Že mohu/musím v boji někoho zabít, že vidím bolest, kterou jsem sám způsobil druhému. Že někdy musí nechat zemřít svého kamaráda, aby splnil úkol, jehož splnění je za všech okolností prvořadé.“

„*Kdy a kdo na to vojáka připraví?*“

„Armáda se dodnes učila vesměs technokratické návyky. Dnes se učí jak pracovat s lidmi, aby dosahovali nejlepších výsledků. My máme etické semináře, které tematizují tyto dilemata. Myslím si, že se nemůžeme moc připravit na to, jak budeme jednat v extrémě. Nikdo z nás neví, jak se v takové situaci nakonec zachová. Druhá věc je, jak s tím bude žít. Kaplan může pěstovat jen to „neboj se.“ Vojáka lze připravit na to pouze v rovině „počítej s tím“ že to takto chodí, že se to může stát. Jde o to o tom vědět.“

„*V tomto tedy může pomoci duchovní na „kafičku?”*“

„Ano, to můžeme a také děláme. „Kafičko“ není jen obyčejné povídání, ale jsou to povinné hodiny. Dělán při tom přednášku – ať již prezentaci, výklad s ukázkou, nebo praktický výcvik. Cílem přednášek je představit, objasnit, říci si, konkrétně popsat si, co se může v dané situaci stát, jaká je zkušenost, jak na to může člověk reagovat. Odhalení, jak to může být, je základem. K tomu se často využívá další podpůrná teorie. Na to následuje rozvinutí tématu k předložené situaci. To je důležité proto, aby voják nezačal panikařit a věděl, co dělá, např.: nejdříve se rozhlédni, klekni si ke zraněnému/ležícímu člověku, oslovte ho, dejte první pomoc. Pokud cítíš svůj neklid a budeš paralyzovaný, vezmi ho za ruku a změř mu tep. Tím s ním navážete kontakt a ty se uklidníš. Armáda je v podstatě výcvik, škola. Pracuje se formou zážitkového výcviku, s danými modelovými situacemi. Vojáci postupně dostávají schopnost vnímat sebe a druhého.

V každé modelové situaci se kaplan snaží zapojit etická témata. Musím vědět co a jak člověku dát. Není to jen o povídání, ale o plán. Celá armáda má plán s ohledem na dosažené cíle. V praxi to vypadá třeba takto: Voják zvládá vlastní strach – mohu udělat teoretickou přednášku – v pláně 1x za čtvrt roku, hodinu. Formou „dáme kafe.“ Není to o mém momentálním rozhodnutí udělat přednášku, ale vše musí být dobře promyšleno a připraveno, domluvit prostory, dohovory apod.“

„Takže se dá říci, že kaplan = pedagog?“

„Celá armáda je v tomto ohledu velká škola. Využívám zážitkovou pedagogiku, modelové situace. Kaplan totiž vzdělává sebe, své vojáky a dává jim zázemí tady a teď. DS říká, že starosti a radosti vojáka jsou i našimi. Myslím si, že do budoucna s posláním armády by se tohle mělo menšit, neboť zázemí pro život má voják tam, kde žije. Tedy v mírovém stavu. Daleko více by se to mělo klonit k výchovnému cíli, ke vzdělávání schopností. K vytváření zázemí na výcviku, když jsou vojáci odloučení od rodiny. To by se v budoucnu mělo dostávat více do popředí. Pro mě je jedno z výcvikových témat, které bych chtěl prosadit, odpočinek v poli. Jak má voják odpočívat v poli, kde je v utajení týden, několik měsíců, půl roku? Nesmí se užívat mobily, nemohou si jít zaběhat, sportovat, není možný volný pohyb – jak odpočívat? Mnohdy jsou pod častým odstřelováním. Nemají kam utéct. Jak mají ošetřit své vztahy? Mají číst knihy? Na misích je obdobná situace. K tomu se pojí mnohem více problémů a otázek – jak má říci voják rodině, co ho čeká? A ví to on sám? Jak je informovat, že se nemusí vrátit? Je tu také další obrovské riziko, se kterým se musí počítat. Tím je posttraumatická stresová reakce. Jako kaplani můžeme mluvit o tom, jaká bude naše služba, ale také jaké to bude, až voják přijde domů. Toto téma si můžu sám určit. Spolupracuji s psychologem, abych věděl, co se děje v člověku, kdy to v něm kulminuje. Probíráme společně tato témata. Určitě je důležité působit preventivně, přemýšlet o všem, vědět co proto mohu udělat a kdy.“

„Patří k vaší práci také krizová intervence?“

„Ano i ne. Pokud vidím u vojáka, že je silně nervózní, že si hraje se spouští u zbraně, chová se nepřiměřeně, jdu za ním a snažím se zjistit, co se děje. Je to v tu chvíli nejrychlejší možná pomoc. Dále to ale řeší psycholog. Vedu také výcvik krizových situací. Nacvičujeme při modelových situacích, jak se mají vojáci zachovat, např. pokud někdo chce skočit z okna, balkonu...“

„Máte nějaký systém následného vzdělávání (tak jako je u soc. pracovníků) určeného kaplanům?“

„Nemáme, což vidím jako určitou nevýhodu. Bylo by třeba něco takového. Za rozvoj duchovní služby je odpovědný hlavní kaplan.“

„Staráte se o svoji jednotku, velitele, rodinné příslušníky. A kdo se stará o kaplana?“

„To je další věc. My jsme v jednotce, jsme její součástí a vše co říkáme pro vojáky, je i pro nás. Ale v podstatě si vše musíme říkat i sami sobě.“

„Funguje u vás také supervize?“

„My jí nemáme, nikde to není dáno. Každý to řeší sám. Trochu to nahrazuje pravidelné setkání duchovní služby, které organizuje hlavní kaplan. Jde o to, že si tak říkáme organizační věci a novinky. Každý dostane svůj prostor, může pohovořit o tom, co zrovna potřebuje.“

„Prožíváte to samé jako vaši vojáci. Máte také své hranice. Jak to všechno zvládáte?“

Máme své zázemí v jednotce, v rodinách, mezi kaplany. Vzájemně se spolu setkáváme, věnujeme se nejrůznějším aktivitám (outdoorovým nebo indoorovým), kdy můžeme „upustit páru.“ Musíme dodržovat to, co říkáme svým vojákům a preventivně o sebe pečovat. Ale nejohroženější je vždycky velitel, který sám nese zodpovědnost. On je tím, který rozhoduje jako nositel autority. Bývá často osamocený, má těžké postavení. Tím, že rozhoduje, má právní zodpovědnost za nás všechny. Může se snadno dostat do izolace, občas stojí proti všem.“

„Pane kapitáne, na téma duchovní služby u AČR se dá hovořit ještě velmi dlouho. Vím, že Vás čekají ještě další povinnosti. Děkuji Vám za velmi zajímavý rozhovor a přeji mnoho sil ve Vaší práci a vždy šťastný návrat domů.“⁹⁵

⁹⁵ Během rozhovoru jsem také položila otázku týkající se práce na misi. Kapitán Böhm se účastnil mise v r. 2012 již po půlroční službě u armády. Dodnes nechce pod tíhou zážitků a vzpomínek o tomto tématu hovořit. Jeho přání plně respektuji.

Příloha IV – Rozhovor s kap. Mgr. Pavlem Brichtou – rychlé nasazení Žatec a mechanizovaný prapor Tábor⁹⁶

V pořadí třetí rozhovor s kap. Mgr. Pavlem Brichtou se uskutečnil v kavárně Campanilla v Táboře.

„Pane kapitáne, co Vás osobně přimělo k tomu, že jste vstoupil do armády?“

„Zajímalo mě, jak to funguje v profesionální armádě. Jako výzvu. Učil jsem v různých typech škol, pracoval v psychiatrické léčebně, psychologické poradně. Dostanu se na čerstvý vzduch, pracuji s lidmi, kteří jsou zábavní, i když mají někdy drsný humor. Naučil jsem se spoustu věcí – jak přežít, první pomoc. Jel jsem do Afghánistánu, kam bych se normálně nedostal. Je to něco nového.“

„Jaké je postavení kaplana v AČR?“

„Kaplan je organickou složkou armády, je členem osobního štábu velitele a ve funkční náplni má za úkol dodržování vojenské etiky. Je poradcem velitele v mezilidských vztazích a dohlíží na výchovu vojáků plus péče o ně. Je členem komise pro rodiny vojáků, které odjíždí do mise. To znamená, že musí s nimi organizovat setkání a ptát se, zda něco nepotřebují. Před odjezdem do mise, musí kaplan dělat s vojáky přípravu na zaměstnání. Po jejich návratu zpět domů, nejdéle po půl roce, organizuje opět setkání účastníků mise, aby si řekli, co na misi dělali, jak ji prožívali, jak se jim změnil život. Zjištění ze setkání předává kaplan svému kolegovi (neboť ne všichni vojáci patří ke stejné jednotce), aby věděl, na jaké problémy vojáků se má konkrétně zaměřit, kde jsou závažné problémy.“

„Jak Vás vojáci mezi sebou přijímají?“

„Představuji pro ně někoho, kdo z jejich hlediska stojí mimo systém. Kaplan (Padre) je v armádě na podporu sociálního a duchovního vztahu. Je někým, komu se mohou svěřit, aniž by se báli, že se to dostane ven a budou případně trestáni. Velmi výhodné je, pokud se mohou účastnit se svými vojáky plnění jejich povinností a úkolů. Snadněji poté navážu neformální vztahy a důvěru a tím se mi otevírá cesta ke vzájemné spolupráci. Kaplan může posloužit jako ventil pro odbourání stresu a napětí. Vojáci vítají zaměstnání organizované kaplanem (bez ohledu na to, oč se jedná), které jim poskytuje únik od starostí spojených s plněním úkolů a rodinou.“

⁹⁶ Přepis osobního rozhovoru z února 2017 je uložen v archivu autora.

„Jsou mladí kluci připraveni na to, co je vlastně v armádě čeká?“

To nejsou. Oni mají spoustu ideálů. Z mých zkušeností ze seminářů vím, že se vojáci dělí na tři skupiny. Mladé nováčky, kteří jsou přemotivovaní a mají nereálné ideály. Pak je to střední generace, která má již nějaké zkušenosti a chtějí zkusit něco jiného. A starší ostřílená generace, která to bere jako věc, kterou prostě dají. Přehnané ideály je přejdou v okamžiku, kdy jim nad hlavami začnou svištět kule, uvidí téct krev. Středobodem všeho je ale splnění úkolu. Někdy je těžké jim vysvětlit, že přednost před zraněným kamarádem má splnění rozkazu.“

„Je rozdíl v práci kaplana v mírovém stavu a na misi?“

„Ano, je. Na misi je všechno třikrát rychlejší, protože operační úkol je velmi náročný a zároveň časově omezený. Vojáci mají méně volného času, ale zároveň nemají v podstatě kam utéct, celou dobu jsou uzavřeni na vymezeném prostoru. Nemohou se volně pohybovat, podléhají častým nepřátelským odstřelováním, nemohou si zatelefonovat svým blízkým, nebo rodině, objevuje se ponorková nemoc. Kaplan musí udržet svoji jednotku v pohodě za každou cenu. Stalo se mi, že to jeden voják psychicky při odstřelování nezvládl. Požadoval okamžitý návrat zpět domů, což ale není možné. Je to pro mě těžká situace, protože nemám žádné možné řešení, jak mu pomoci, kromě podpory. Musí zůstat s námi do té doby, než přiletí první vrtulníky (buď se zásobováním, zdravotníci, nebo pro návrat domů při skončení mise). Mohu se jen snažit poslat ho zpět prvním možným spojením. V porovnání s mírovým stavem, kdy tady zazvoní padla a všichni jdou domů, na misi to ale není možné. Všichni jsou stísněni na vymezeném prostoru, omezení v pohybu. Musí být neustále ve střehu, protože je může kdykoli odstřelovat nepřítel. Samota na ně působí drtivě. Objevuje se ponorková nemoc.“

„Jak se musí duchovní připravit do mise?“

Kaplan tam nejede sám za sebe, ale zhruba se 150 lidmi, kterým musí neustále dodávat odvalu, starat se o ně, vymýšlet volnočasové aktivity, aby udržel duševní zdraví vojáků (ale i své). Jsou v prostředí, kde na ně nepřátelé střílí, házejí bomby, kamení... Všichni potřebují nějaký ventil, protože jsou v režimu 24:7. Sedm dní v týdnu, dvacet čtyři hodin denně. Život je tam ale v určitém směru jednodušší. Jediným úkolem je tam přežít.“

„Samotu a odloučení prožívají ale také vojáci, kteří jsou zařazeni do vojenských posádek daleko od svých rodin. S tím souvisí celá řada problémů. Musí se postarat sami

o sebe (prádlo, strava), zaplatit ubytovnu, volný čas, který neumí využít, objevují se problémy s udržení vztahů, vedle snahy co nejlépe zabezpečit svoji rodinu, od které jsou odloučeni. Jedním z častých problémů je také pečlivé uvážení, co mohu říci o svém povolání a rizicích s tím spojených (např. při účasti na misi) svým dětem a manželce, abych je zbytečně nevystrašil. Tyto problémy se týkají i mě osobně, nejenom po pracovní stránce.“

„Jakým způsobem může s tím pomoci kaplan?“

„To je velice těžké. Vláda si uvědomuje, že tento problém nastává, neboť rozmístění vojenských posádek je především na Moravě. Voják je zařazen k určité jednotce, tím ztrácí své zázemí a je opuštěným. V armádě existují určité programy na zmírnění těchto rizik – program prevence rizikového chování, který pro ně připravuje a nabízí volnočasové aktivity. Bohužel se zde potýkají s nedostatkem finančních prostředků a většinou to dopadne tak, že se na útvech nakoupí lístky do kina, nebo permanentky do fitka. Pokud člověk kultuře ani sportu neholduje, je ztracen. Prevence rizikového chování se dále dělí na dvě části: protidrogovou prevenci (především nelátkové závislosti, které způsobují obtížné navazování psychosociálních vztahů a samotu) a prevenci kriminality. Vojáci často upadají do dluhových pastí, propadají drogám, kouření a alkoholu, ve kterém hledají řešení svých problémů. Každý rok se vychází z analýzy předchozích let, na jaký problém se nejvíce zaměřit. Jedním z příkladů je extremismus mezi vojáky. Důležitá je také spolupráce kaplana a vrchního praporčíka, aby se společně domluvili na řešení vzniklých problémů.“

„Z toho vyplývá, že působíte v armádě také jako pedagog. Pracujete s dospělými lidmi, komunikujete s nimi, pomáháte řešit jejich problémy. Kdo Vás pro tuto práci připravuje?“

„Nikdo mě moc nevyškolí, chce to určitou dávku sociální inteligence. Musím znát svojí odbornou práci kaplana a mít zkušenosti náboženské obce. Na druhou stranu musím zvládnout vojenskou část. Osvědčilo se mi vést hovor s vojáky o jejich práci (např. jak funguje dělo) a mezi hovorem dokážu snadněji navázat vztahy. Své soukromí si každý většinou dobře hlídá a veřejně o něm nechce mluvit. Vše je záležitostí důvěry. Každou část vojenského života má na starosti jiné oddělení – např. oddělení plánování, personální oddělení, oddělení výcviku a logistiky. Je dobré navázat kladné vztahy s personálním oddělením, odkud mohu čerpat informace o svých vojácích – odkud dojíždějí, zda mají rodinu...a to je základ pro moji práci.“

„A co tzv. kafička?“

„Máme takové tři proudy – tzv, zakladatelů (to byl právě Tomáš Holub) a ti řešili hovory prostřednictvím kafiček po kancelářích. Druhá skupina – ti novější, do kterých patří Honza⁹⁷ i já, ale i další, si myslíme, že by kaplan měl být hodně voják, měl mít nějaké dovednosti, hodně chodit s vojáky po výcvicích. Zajímá nás akce. Pak se nám dobře s těmi lidmi pracuje, dozvíme se více věcí. Pak je třetí proud nové generace, která svoji identifikaci teprve hledá a sleduje vzájemné dohady mezi první a druhou skupinou. Pak jsou také ještě samozřejmě specifika u bojových útvarů, kde vojáci na svojí službu a práci (ve vztahu k smrti) pohlíží zcela jinak.“

„Důležitá je vzájemná interakce vojáků, vedoucí k lepšímu naslouchání si a komunikaci. V rámci mé práce mohu dělat indoorové nebo outdoorové aktivity. To si nastavím sám, podle toho, co jednotka právě potřebuje. Záleží také, zda se jedná o nové rekruty, nebo praporčíky, nebo na pracovním zaměření každého praporu nebo brigády. V tom je podstatný rozdíl. Nyní jsem se zaměřil po domluvě s velitelem brigády v etických seminářích na velitelský sbor, se zaměřením na jejich osobnost, jejich okolí, komunikační dovednosti a poté společně vymodelovat cílovou postavu velitele se všemi dovednostmi, jak by měl komunikovat s vojáky, co by se k nim měl chovat, co by ho mělo a nemělo zajímat. K tomu je dobré nabídnout volnočasové aktivity, jako ventil v rámci zaměstnání.“

„Mojí prací je to, aby jednotka fungovala. Aby tam byly zdravé mezilidské vztahy a dokázali mezi sebou komunikovat. Aby se poznali na dvou rovinách – na rovině lidské a také na rovině vojenské. Jakmile dojde k nějaké krizové situaci, musím včas a citlivě zasáhnout a eliminovat důsledky.“

„Úkolem je s vojáky mluvit, udržovat zdravé vztahy, kontakty, osobní přítomnost, poskytovat poradenství týkající se osobního života vojáka. Připravit vojáky i na to, že jednou jejich kariéra skončí. Aby udržovali vztahy s lidmi mimo armádu, patřili do nějakého spolku, aby se měli kam vrátit.“

„Kdo se stará o Vás? Vždyť i vy máte občas všeho nad hlavu.“

Je to tak. Když mám všeho plnou hlavu, jdu za svým velitelem a řeknu mu na rovinu, že už je toho na mě moc. Že třeba plánuji s rukama nějaké slaňování, abych si vyčistil hlavu. Je to druh regenerace, kde neřeším starosti a problémy lidí.“

⁹⁷ Jan Böhm (pozn. autora).

„Máte také něco jako supervizi?“

„To ani ne. Spíše vedu rozhovory s těmi, se kterými jsem psychologicky blízký. Navštěvujeme se, jezdíme k sobě na návštěvy domů. Funguje to v podstatě na bázi Balintovských skupin. Otevřeně se bavíme o mnoha věcech. Velmi mi pomohlo vytyčit si jasné hranice. Naučit se asertivně říkat ne. Jinak to nejde, člověk nemůže zachránit a pomoci všem. Dokáže jen to, na co mu stačí síly a má kapacitu. Kdyby hranice posunul dál, zhroutí se a nepomůže nikomu.“

„Co je pro Vás největší odměnou?“

„Určitě je to obyčejná pochvala, slova uznání, která umí odplavit to špatné.“

„Co Vy a zbraň? A jak to dělají ti, co zbraň odmítají?“

Dlouho jsem o tom přemýšlel. Přejde mi, že ti, kdo zbraň odmítají, jednají pro mě osobně pokrytecky. Protože zodpovědnost přenášejí na své kolegy a přidělávají jim práci. Zůstává čistým, nikoho nezabije, na rozdíl od vojáků, kteří ho musí chránit. Je tu ještě jedna možnost. Může nést zbraň pro svoji osobní obranu. Ale musí komunikovat s vojáky a říci jim tuto skutečnost, aby v případě potřeby mohli profesionálně zasáhnout.“

„Jak se jako duchovní vyrovnáváte se zabíjením?“

Cílem vojáků (především u bojových jednotek) je boj proti muži, útočení, zabíjení. Za nimi zůstává hromada mrtvol, jejich pracovním nástrojem je puška. To je jejich práce. Role kaplana nastává v tu chvíli, kdy se tohle stane. Vojáci se většinou zhroutí, pokud to nejsou psychopati. Důležité je vysvětlit jim, že pořád, přestože to jsou „stroje na zabíjení“, zůstávají člověkem, se svými strachy, radostmi, bolestmi.“

„Je důležité nikdy neztratit hlavu. Každá situace, přestože vypadá sebehůř, se dá vysvětlit a vyřešit. Nejhorší je užíráni se vlastní nejistotou (ve vztazích) a strachem. Ani mě se takové situace nevyhýbají.“

„Jak dlouho trvá služba kaplana u armády?“

To není časově omezeno, Záleží jak je potřeba a na jak dlouho ho uvolní církev. Problémem je, že duchovní, kteří by chtěli do armády, na to nemají fyzicky, nebo zdravotně. Ti, kteří by na to měli, o službu zase nemají zájem. Církev má nějaké renomé, prestiž, musí plnit závazek vůči armádě a dodávat jí schopné duchovní.“

Pane kapitáne, náš čas vymezený pro rozhovor se již nachýlil ke svému závěru. Děkuji za Váš rozhovor a přeji Vám, abyste se vždy vrátil domů ve zdraví ke svým blízkým.

Příprava vojenských kaplanů

PRAHA 2013

⁹⁸ Získáno z osobní elektronické komunikace s pplk. Mgr. Miloslavem Kloubkem. Kvalita je snížena zasláním elektronickou podobou dokumentu. Jedná se o oficiální dokument, který odsouhlasil NGŠ v r. 2013. Jak dále plk. Mgr. Kloubek uvádí, skutečnost se od tohoto roku již posunula dále. Proto bylo naplánováno osobní setkání v Praze a rozhovor na toto téma. Z časového vytížení plk. Kloubka k němu již nedošlo.

I. Základní kvalifikační požadavky

Základním kvalifikačním požadavkem pro výkon na systemizovaném místě ve vojenské odbornosti 87 – *vojenský kaplan* je **důstojnický kurz**¹.

Základním kvalifikačním požadavkem pro výkon na systemizovaném místě u kaplanů jmenovaných do hodnosti vyšších důstojníků je **kurz pro vyšší důstojníky**.

II. Vzdělávání a odborná příprava ČVO 87

Vzdělávání a odborná příprava má následující 4 úrovně:

Základní. Základem odborné přípravy je **Kurz odborné přípravy pro ČVO 87**. Gestorem kurzu je služební orgán odpovědný za odbornost 87 a garantem kurzu *Oddělení duchovní služby VeV-VA*. Obsahem kurzu je studium metodiky činnosti vojenského kaplana v délce 3 týdnů (120 vyučovacích hodin). Kurz je jednorázovým uvedením do služby v ČVO 87.

a) **Zdokonalovací (periodicky se opakující).** Podstatou dalšího odborného vzdělávání vojenských kaplanů je obnovování zdatnosti v oblasti zážitkové pedagogiky nebo mezilidské komunikace. Kurz resp. udržovací **kurz zážitkové pedagogiky** nebo **kurz v oblasti mezilidské komunikace** je doporučeno absolvovat alespoň jednou za dva roky, avšak optimálně každý kalendářní rok po celou dobu kariéry.

b) **Zdokonalovací (jednorázová).** Další doporučená odborná příprava vojenských kaplanů je složena z těchto pěti krátkodobých kurzů:

- **Kurz první pomoci** – tato příprava bude řešena útvarem nebo zařízením v rámci služebního zařazení.
- **Kurz krizové intervence** – bude řešeno dle aktuálního požadavku.
- **Kurz mezinárodního humanitárního práva** – bude řešeno dle aktuálního požadavku.
- **Kurz služba křesťanského duchovního v necírkevních oblastech** – na základě upřesnění požadavku a obsahově náplně hlavním kaplanem AČR.
- **Kurz etiky ozbrojeného konfliktu** – bude řešeno dle aktuálního požadavku.

Za účelem udržení potřebných znalostí a schopností je doporučeno, aby každý vojenský kaplan po uplynutí **šesti let** od absolvování každého z prvních tří výše uvedených kurzů absolvoval **nadstavbovou variantu** těchto kurzů nebo tentýž kurz absolvoval znovu. Toto pravidlo opakování se netýká osoby služebně zařazené na systemizovaném místě *hlavní kaplan*.

c) **Zdokonalovací v zahraničí.** Během své kariéry je vojenskému kaplanovi doporučeno absolvovat následující zahraniční kurzy:

¹ S ohledem na obsah služby v ČVO 87 a na podmínky dané *Dohodou mezi MO a církvemi o podmínkách služby vojenských kaplanů* je doporučeno, aby vojenský kaplan absolvoval upravenou formu důstojnického kurzu. Forma absolvování důstojnického kurzu pro ČVO 87 je předmětem ujednání mezi správcem ČVO 87, gestorem a garantem důstojnického kurzu.

d) **Zdokonalovací v zahraniční.** Během své kariéry je vojenskému kaplanovi doporučeno absolvovat následující zahraniční kurzy:

- **Junior Military Chaplains Course (NATO, *)**
- **Chaplain Operations Course (M5-37, NATO School, Oberammergau, SRN),** a to v případě jmenování do hodnosti kapitán, resp. na systemizované místo *starší kaplan brigády/základny*.

III. Jazyková způsobilost a jazykové kurzy

Pro výkon služby v ČVO 87 je nutné absolvovat jazykový kurz pro dosažení osvědčení způsobilosti z anglického jazyka dle normy STANAG 6001, v úrovni SLP 1111 pro službu v hodnostech poručík a nadporučík (*kaplan*), v úrovni SLP 2222 pro službu v hodnosti kapitán (*starší kaplan*) a výše.

Pokud vojenský kaplan na základě otestování prokazuje způsobilost odpovídající potřebnému stupni, aniž by absolvoval odpovídající kurz, je možné jej zařadit do kurzu s vyšší cílovou způsobilostí. Do kurzu s cílovou způsobilostí SLP 3333 je však zpravidla vyslán pouze vojenský kaplan služebně zařazený na systemizovaném místě *hlavní kaplan*.

IV. Souhrnný přehled všech vzdělávacích aktivit v souvislosti s ČVO 87

Vzdělávací aktivita	Zdroj	Určení
Kurz základní přípravy	vzdělávací aktivita rezortu MO	dle Věstníku MO
Důstojnický kurz	vzdělávací aktivita rezortu MO	dle Věstníku MO
Kurz odborné přípravy ČVO 87	vzdělávací aktivita rezortu MO	dle Věstníku MO
Kurz zážitkové pedagogiky/mezilidské komunikace	<i>Outsourcing</i>	dle soutěže/výběru
Jazykový kurz angličtina SLP 1111/2222	vzdělávací aktivita rezortu MO	dle Věstníku MO
Kurz první pomoci	vzdělávací aktivita rezortu MO	dle Věstníku MO
Základní kurz krizové intervence	<i>Outsourcing</i>	dle soutěže/výběru
Základní kurz Mezinárodního humanitárního práva	vzdělávací aktivita rezortu MO	dle Věstníku MO
Kurz Služba duchovního v necírkevních oblastech	<i>Outsourcing</i>	dle soutěže/výběru
Kurz Etika ozbrojeného konfliktu	<i>Outsourcing</i>	dle soutěže/výběru
Junior Military Chaplain Course	NATO *	dle Věstníku MO
Chaplains Operations Course (M5-37)	NATO School, Oberammergau, SRN	dle Věstníku MO

* Každý ročník kurzu závazně poskytuje jediná členská země NATO na území Evropy. Obsah kurzu je daný směrnicí, kterou schvávají hlavní kaplani armád NATO.

V. Finanční aspekty zabezpečení vzdělání a přípravy vojenských kaplanů

Kurz zážitkové pedagogiky, kurz krizové intervence, kurz Služba duchovního v necírkevních oblastech, kurz Etika ozbrojeného konfliktu, Junior Chaplains Course a Chaplain Operation Course jsou kurzy, které rezort MO není schopen zabezpečit vlastním úsilím, a proto jsou pořizovány prostřednictvím outsourcingu, či poskytnuty zahraničními partnery v rámci systému vzdělávání NATO. Finanční náklady na pořízení těchto kurzů budou vždy upřesněny, vyžádány a plánovány v rámci procesu centrálně orientovaného plánování a rozpočtování.

ABSTRAKT

PARAŠÍNOVÁ, J. *Vojenští kaplani Armády České republiky a sociální práce*. České Budějovice, 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce doc. Mgr. Michal Opatrný, Dr. theol.

Klíčová slova: duchovní služba, kaplan, předpoklady k výkonu služby, náplň práce kaplana, postavení kaplana, armáda, sociální práce, pomáhající profese, pomáhání

V této bakalářské práci se zabýváme Duchovní službou u Armády České republiky. Klademe si otázku, zda kaplani v rámci své činnosti vykonávají také sociální práci.

Nejprve se věnujeme pomáhání – co to je a proč vlastně pomáháme. Dále předkládáme některé možné definice sociální práce. Podrobněji se věnujeme popisu postavení duchovní služby a úkolů duchovní služby v AČR. Zmapovali jsme také nezbytné předpoklady pro výkon služby vojenského kaplana. Ne každý zájemce je vhodným kandidátem a to jak po stránce fyzické, psychické, nebo profesní.

Součástí práce jsou uskutečněné rozhovory s kaplany AČR. Na základě analýzy těchto rozhovorů, spolu se Zákonem o sociálních službách, odpovídáme na stanovený cíl bakalářské práce.

Základní informace byly čerpány z odborných publikací a internetových zdrojů. Podrobné informace z praxe kaplanů byly získány z osobní komunikace – na základě uskutečněných rozhovorů.

ABSTRACT

Army Chaplains in the Army of the Czech Republic and Social Work

Key words: military chaplaincy, chaplain, prerequisites of service, chaplain's duties, chaplain's position, army, social work, helping professions, helping

In this Bachelor thesis, we enquire into Military Chaplaincy in the Army of the Czech Republic (ACR). We ask ourselves whether chaplains, within the scope of their activities, also carry out social work.

First, we discuss helping – what is it and why, in fact, we help others. Second, we present some possible definitions of social work. We describe in detail the position and tasks of military chaplaincy in the ACR. We have mapped the essential prerequisites of service of a military chaplain. Not every applicant is a suitable candidate, whether it be in terms of physical, mental, or professional competency.

The thesis includes interviews conducted with ACR chaplains. We have met the stated objective of the Bachelor thesis through the analysis of these interviews and the Social Services Act.

Background information was obtained from academic publications and Internet resources. Detailed information on chaplains' practice was gained from personal communication, based on the interviews conducted.